

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДПОСТАВКИ И ОЦЕНЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ	3
СТАНДАРТИ И НАСОКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВО В ЕВРОПЕЙСКОТО ПРОСТРАНСТВО ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ	3
РОЛЯ НА УПРАВИТЕЛНИТЕ ОРГАНИ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В КОНТРОЛА НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО	9
КРИТИЧНОТО МИСЛЕНЕ КАТО ИНДИКАТОР ЗА КАЧЕСТВО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ	15
НАСОКИ ЗА ФОРМУЛИРАНЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ УЧЕНЕТО	21
РОЛЯ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ В ПОДОБРЯВАНЕ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ	29
ВРЪЗКАТА КАЧЕСТВО – ОБЕДИНЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИИ ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ	33
ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ	45
ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО НА СЪВЕТА ЗА КАЧЕСТВО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ЩАТА ОНТАРИО ЗА ОЦЕНЯВАНЕ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО	45
КАЧЕСТВОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В АВСТРИЯ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ИНДУСТРИЯТА	52

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:
Ваня Грашкина, Валентина Славчева,
Величка Лозанова

Адрес:
1125 София
бул. „Д-р Г. М. Димитров” № 52А
тел.: 02 / 817 38 55; 817 38 38
e-mail: requests@nacid.bg

Отговорен редактор:
Величка Лозанова

Редактор:
Лозмари Дърмонова

Оформление и предпечат:
д-р Йордан Илиев

ISSN: 1314-8958

ПРЕДПОСТАВКИ И ОЦЕНЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

СТАНДАРТИ И НАСОКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВО В ЕВРОПЕЙСКОТО ПРОСТРАНСТВО ЗА ВИШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Висшето образование, научните изследвания и иновациите оказват съществено влияние върху интеграцията на едно общество, върху неговия икономически растеж и конкурентоспособността му на световно равнище. Стремехът на европейските общества да се развият на основата на знанието превръща висшето образование в основен фактор за социално, икономическо и културно развитие. В същото време, висшето образование трябва да отговори по нов начин на нарастващото търсене на широк спектър от специфични умения и компетентности.

По-отвореният достъп до висше образование е възможност за висшите училища да се възползват от диверсификацията на индивидуалния опит. В отговор на многообразието и нарастващите очаквания, от висшето образование се изисква фундаментална промяна в неговото реализиране. Необходимо е студентът да бъде поставен в центъра на подходите за учене и преподаване, обхващащи гъвкави модели на обучение и признаване на компетенциите, придобити извън формалната учебна програма. Самите институции за висше образование разнообразяват своите мисии, готовността за предоставяне на образование и сътрудничество, включително разрастването на интернационализацията, дигиталния живот и нови форми на доставка на образователни

услуги. Осигуряването на качеството подпомага системите за висше образование и висшите училища да се адаптират към промените на времето, като същевременно се гарантира, че придобитите от студентите квалификации и натрупаният от тях опит ще останат първостепенни в институционалните мисии.

Ключовата цел на ревизираните *Стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейско пространство за висше образование* (Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area – ESG), утвърдени от Конференцията на министрите на образованието в Ереван, 14 – 15 май 2015 г., е да допринесат за общото разбиране за осигуряване на качество на ученето и преподаването сред всички заинтересовани страни. ESG са играли и ще продължат да играят важна роля в развитието на националните и институционалните системи за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование (ЕПВО) и трансграничното сътрудничество. Те се използват от институциите и агенциите за осигуряване на качеството като референтен документ. Нещо повече, те се прилагат от *Европейския регистър за осигуряване на качеството* (European Quality Assurance Register for Higher Education – EQAR), който регистрира национални-

те агенциите за осигуряване на качеството, отговарящи на европейските стандарти.

ESG са набор от стандарти и насоки за вътрешно и външно осигуряване на качеството във висшето образование. Те не са стандарти за качество, нито определят как се реализират процесите по неговото гарантиране, а предоставят насоки, които обхващат областите от жизненоважно значение за успешното постигане на качество и оптимална учебна среда във висшето образование. ESG трябва да се разглеждат в по-широк контекст, включващ и квалификационните рамки, ECTS и дипломното приложение, които също допринасят за насърчаване на прозрачността и взаимното доверие в ЕПВО.

Обхват и понятия

Фокусът на ESG е осигуряването на качество, свързано с ученето и преподаването, в това число учебната среда и връзките с научните изследвания и иновациите.

ESG се отнасят за всички програми за висше образование в ЕПВО, независимо от начина на обучение или място на доставката на образователната услуга.

Използването на **понятието „програма“** визира висшето образование в най-широк смисъл, включително и това, което не е част от програма, водеща до придобиването на формална диплома.

Висшето образование има множество цели, в това число – подготовка на студентите за активно гражданство, за бъдещата им кариера (напр. допринася за пригодността им за заетост), подкрепа на личностното им развитие, създаване на широка база от задълбочени знания и стимулиране на научните изследвания и иновациите. Ето защо

заинтересованите страни, които желаят да приоритизират различни цели, могат да разглеждат качеството на висшето образование по специфичен начин и трябва да вземат предвид тези гледни точки. **Качеството** е резултат на взаимодействието между преподаватели, студенти и институционална среда за обучение. То следва да осигури учебна среда, в която съдържанието на програмите, възможностите за обучение и инфраструктурата са подходящи за целта.

В основата на всички дейности за осигуряване на качество са две взаимосвързани цели – **отговорност и повишаване**. Взети заедно, те създават обществено доверие в образователните институции и тяхната дейност. Те могат да подкрепят развитието на институционалната **култура за качество**, която се възприема от всички.

Целите и принципите на Стандартите и насоките за осигуряване на качеството на висшето образование са:

Цели

- Да осигурят обща референтна рамка на системите за осигуряване на качеството в ученето и преподаването на европейско, национално и институционално равнище.
- Да служат за осигуряване и подобряване на качеството на висшето образование в ЕПВО.
- Да подкрепят взаимното доверие и по този начин да допринасят за мобилността и признаването във и извън националните граници.
- Да предоставят информация за осигуряване на качеството в ЕПВО.

Принципи

- Основната отговорност за осигуряване и гарантиране на качеството е на висшите училища.

- Осигуряването на качеството отговаря на разнообразието на системите за висше образование, институциите, учебните програми и студентите.

- Осигуряването на качеството подкрепя развитието на култура на качеството.

- При осигуряването на качеството се вземат предвид потребностите и очакванията на студентите, обществото и на всички заинтересовани страни.

Стандартите за осигуряването на качество са структурирани в три части: вътрешно осигуряване на качеството, външно осигуряване на качеството и агенции за осигуряване на качеството. Тези три компонента са взаимосвързани и заедно формират основата на *Европейската референтна рамка за осигуряване на качеството*. В този смисъл те трябва да се разглеждат като едно цяло.

Насоките обясняват защо стандартът е важен и описват как стандартите могат да бъдат приложени. Те представят добри практики в тази област. Тяхното приложение варира в зависимост от контекста.

Стандарти и насоки за вътрешно осигуряване на качество

1. Политика за осигуряване на качество

Стандарт: Институциите да имат политика за осигуряване на качеството, която се оповестява публично и е част от стратегическото им управление. Вътрешни заинтересовани страни следва да разработят и приложат тази политика чрез подходящи структури и процеси, като същевременно се включват и външните такива.

Политиките и процедурите са основните стълбове на една институционална система за осигуряване на качество, която да насърчава цикъла на непрекъснато усъвършенстване и да

подпомага публичната отчетност на университетите. Системата трябва да допринесе за развитието на културата на качеството, в която всички заинтересовани страни са отговорни за качеството и на всички нива във висшите училища се поема отговорност за неговото осигуряване. Затова стратегиите имат официален статут и са достъпни за обществеността.

Насоки: Политиките за осигуряване на качество са най-ефективни, когато отразяват връзката между научните изследвания, ученето и преподаването, а също така отчитат националния и институционалния контекст на висшето образование. Подобна политика насърчава:

- организацията на система за осигуряване на качеството;

- департаментите, факултетите и останалите структурни звена, както и ръководните органи, отделните членове на персонала и студентите да поемат своите отговорности за осигуряване на качеството;

- академичния интегритет и свободата, като съблюдава и проявява нетърпимост към интелектуалните измами;

- защитата от всяка форма на нетолерантност и дискриминация на студенти и персонал;

- участието на външните заинтересовани страни в осигуряване на качеството.

2. Изготвяне и одобряване на програми

Стандарт: Институциите за висше образование да разполагат с процедури за изготвяне и одобряване на своите програми. Програмите следва да бъдат проектирани съобразно образователните цели, включително и желаните резултати от ученето. Квалификацията, която се придобива в рамките на една програма, трябва да бъде ясно дефини-

рана и оповестена. Да съответства на определеното ниво на националната квалификационна рамка за висше образование и на квалификационната рамка на ЕПВО.

Насоки: Програмите трябва да имат следните отличителни характеристики:

- да са създадени и структурирани съобразно общите цели на програмата, които са съгласувани със стратегията на институцията и желаните резултати от обучението и са ясно дефинирани;
- да са разработени с участието на студенти и други заинтересовани страни;
- използва се външен експертен опит и опорни точки;
- отразяват определените от Съвета на Европа четири цели на висшето образование (виж Цели и принципи);
- планирани са така, че да позволяват плавно развитие на студентите;
- благоприятстват пораждаването на взаимно уважение между учещи и преподаватели;
- осигуряват адекватни процедури за решаване на различни студентски проблеми;
- дефинират студентската натовареност в кредити;
- включват, където е целесъобразно, добре структурирани възможности за стажуване и придобиване на релевантен опит;
- подлежат на официално утвърждаване в рамките на институцията.

3. Студентът в центъра на обучението, преподаването и оценяването

Стандарт: Висшите училища гарантират, че програмите се провеждат така, че да провокират студентите да вземат активно участие в процеса на обучение и че този подход се взема под внимание при тяхното оценяване.

Насоки: Този подход на учене и преподаване играе важна роля за стимулиране, мотивация, самоанализ и

ангажираност на студентите. Това означава внимателно проектиране и реализиране на учебните програми и оценка на резултатите от тях.

Отчитайки голямото влияние на оценяването върху развитието и кариерата на студентите, трябва да се има предвид следното:

- Оценяващите трябва да са запознати със съществуващите методи на изпитване и да получават подкрепа за развитие на уменията си в тази област.
- Критериите и методите на изпитване, както и критериите за получаване на съответна оценка, се обявяват предварително.
- Оценяването дава възможност на студентите да демонстрират до каква степен са постигнали очакваните резултати от обучението си. Студентите получават обратна информация от оценяващия, която – ако е необходимо – съдържа препоръки за тяхното обучение.
- В рамките на възможното, оценяването се извършва от повече от един изпитващ.
- Правилниците за оценяване вземат под внимание и смекчаващи обстоятелства.
- Оценяването е последователно – прилага се справедливо към всички студенти в съответствие с установения ред.
- Създадена е формална процедура за предявяване на възражения.

4. Прием, обучение, признаване и удостоверяване

Стандарт: Институциите да прилагат последователно предварително одобрени и публикувани нормативни разпоредби, които обхващат всички фази на „студентския жизнен цикъл” – прием, период на обучение, признаване и завършване.

Насоки: Справедливото признаване на квалификации за висше образова-

ние, периоди на обучение и придобити знания, включително признаването на неформалното и самостоятелното учене, са съществени елементи за осигуряване на напредъка на студентите и насърчаване на мобилността. Адекватните процедури за признаване се основават на:

- Установена практика за признаване от висшите училища, която съответства на принципите на Конвенция за признаване на квалификациите, отнасящи се до висшето образование в Европейския регион (Лисабонска конвенция).

- Сътрудничество с други висши училища, агенции за осигуряване на качеството и националния ENIC/NARIC център, с оглед осигуряване на съгласувано и последователно признаване на територията на цялата страна.

Завършването и дипломирането предполага студентите да получат документация, която обяснява придобитата квалификация и нейното ниво съгласно НКР и ЕКР, постигнатите резултати от ученето, пълното съдържание на програмата и нейния статут и начина на завършване.

5. Преподавателски състав

Стандарт: Институциите да гарантират компетентността на преподавателския си състав, като определят справедлив и прозрачен процес за набиране и развитие на преподавателите.

Насоки: Предвид нарастващата хетерогенност на студентите и засилващия се фокус към резултатите от ученето, става все по-важно **студентът да бъде поставен в центъра на ученето и преподаването**. С това се променя и ролята на преподавателите.

Висшите училища носят отговорността за компетентността на своите служители и създаването на благоприятна среда, която им позволява ефективно да изпълняват задължения-

та си. Такава среда:

- определя и следва ясни, прозрачни и справедливи процедури за подбор на преподаватели и създава благоприятна работна обстановка, която отчита важността на преподаването;
- предлага на преподавателите възможности и подкрепа за тяхното професионално развитие;
- насърчава научната дейност и задълбочава връзката между образованието и научните изследвания;
- поощрява иновативните методи на преподаване и използването на нови технологии.

6. Учебни ресурси и подпомагане на студентите

Стандарт: Институциите да имат подходящо финансиране за обучение и преподавателска дейност и да гарантират, че са осигурени надеждни и леснодостъпни ресурси и подпомагане на студентите, включително и за тези със специални потребности.

Насоки: За предоставяне на качествено образование е необходимо висшите училища да притежават широк набор от ресурси в подкрепа на обучението. Те обхващат както чисто физическите, като библиотеки, учебни помещения и IT-инфраструктура, така и човешките ресурси, като наставници, консултанти, съветници и други.

Системата за вътрешно осигуряване на качество трябва да гарантира, че цялото оборудване и ресурси са на разположение в удобна и достъпна форма и че всички студенти са информирани за това.

7. Управление на информацията

Стандарт: Висшите училища да гарантират, че събират, анализират и използват релевантната информация за ефективно управление на учебните програми и съпътстващите дейности.

Насоки: За да бъдат в състояние да

вземат информирани решения и да се определи какво работи добре и какво трябва да се промени, институциите се нуждаят от надеждни данни. Използването на ефективни методи за събиране на информация е част от системата за вътрешно осигуряване на качеството. Уместно е събирането на следните данни: *ключови индикатори за изпълнение; профил на студентите; напредък и успех на студентите, процент на преждевременно напусналите; степен на удовлетвореност на студентите от учебните програми; налично оборудване и подпомагане на студентите; кариерно развитие и професионална реализация на завършилите.*

8. Информация за обществеността

Стандарт: Висшите училища да публикуват точна, ясна, обективна, актуална и леснодостъпна информация за своите дейности и програми.

Насоки: Информацията за дейностите на институцията е полезна и необходима както за кандидат-студенти, настоящи студенти и завършили, така и за други заинтересовани страни и обществеността.

9. Постоянно наблюдение и периодичен преглед на програмите

Стандарт: Институциите да следят непрекъснато и да проверяват своите програми, за да се гарантира, че те постигат целите си и удовлетворяват потребностите на студентите и обществото. Проверките следва да водят до постоянно подобряване на програмите и специалностите. Всяко планирано или предприето действие в резултат на това трябва да бъде сведено до знанието на всички заинтересовани страни.

Насоки: Проверките трябва да се отнасят до:

- съдържанието на програмата в светлината на най-новите изследвания в областта, като по този начин се гарантира, че програмата е актуална към момента;
- променящите се обществени потребности;
- степента на натовареност, напредък и завършването на на студентите;
- ефективност на процедурите за оценяване на студентите;
- очакванията, потребностите и степента на удовлетвореност на студентите от учебните програми;
- учебната среда, поддържащите дейности и тяхната пригодност за целите на съответната учебна програма.

Програмите да се преразглеждат и променят редовно с участието на студенти и други заинтересовани страни. Събраната информация да се анализира и програмата да се адаптира към съвременните реалности. Извършените промени да се оповестяват.

10. Периодично външно осигуряване на качеството

Стандарт: Институциите циклично да се подлагат на външни процедури за осигуряване на качеството за съответствие с гореописаните стандарти и насоки.

Насоки: Външното осигуряване на качеството в различните му форми може да установи ефективността на вътрешно осигуряване на качеството на институциите, да действа като катализатор за неговото подобряване и да предложи нови перспективи. То предоставя информация и на обществеността за качеството на дейността на институцията. Следва да се имат предвид и изискванията на нормативната уредба, съгласно която институцията оперира. На това основание, външната оценка може да приема различни форми и да се отнася до различни

структурни нива (напр. учебни програми, факултети или институцията като цяло).

Гарантирането на качеството трябва да бъде непрекъснат процес, който не приключва с външната обратна

връзка/доклад или неговото проследяване в рамките на институцията. Затова е необходимо институциите да гарантират, че са предприели необходимите мерки за напредък в осигуряване на качеството след последния външен одит.

Източник:

Standards und Leitlinien für die Qualitätssicherung im Europäischen Hochschulraum (ESG)

http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20German_by%20HRK.pdf

http://www.hrk.de/uploads/media/ESG_German_and_English_2015.pdf

П. Главеев, В. Лозанова

РОЛЯ НА УПРАВИТЕЛНИТЕ ОРГАНИ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В КОНТРОЛА НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО

В доклад на *Асоциацията на управителните органи на университетите и колежа* в САЩ се посочва, че в дневния ред на заседанията на управителните органи (УО) се отделя твърде малко време за обсъждане обучението на студентите, техните резултати и постижения. Констатацията е тревожна, имайки предвид, че обучението на студентите е смисълът на съществуването на висшето образование.

Още по-тревожна е констатацията, че повече от 20% от членовете на управителните органи считат, че мониторингът на резултатите от обучението на студентите не е тяхно задължение. УО са надзорници на цялата институция, а не само на финансовите компоненти или стратегическия план. В действителност, основната мисия на колежа и университетите превръща надзора на качеството на образованието в първостепенно задължение на УО.

Контролът на образователното качество е неразривно свързан с проследяването на финансовите разходи на дадена институция. Отговорът на въпроса за какво са послужили инвестициите, които институцията е направила,

трябва да даде управляващият орган. Очевидно е, че решенията на УО, свързани с качеството на образованието, могат да играят значителна роля в стратегическото ръководство на институцията.

Инвестициите в качеството спомагат за поддържане друг фундамент на виталността на висшето училище – доброто му име. Освен това, качеството на образованието работи за привличането на постоянен поток от студенти, както и на финансова подкрепа за функционирането на институцията, нейните програми и научните изследвания. *Основавайки се на всички тези причини, надзорът на качеството на образованието е фундаментална част от отговорността на УО за гарантиране бъдещето на институцията.*

Технологичните, педагогическите и икономическите предизвикателства, пред които днес е изправено висшето образование, заедно с увеличаване на обществения скептицизъм относно стойността и разходите за него, превръщат отговорността на УО за наблюдение и контрол на качеството на образованието в изключително важна.

По същия начин, повишаването на обществения и законодателен интерес към качеството, отчетността и добросъвестното управление на висшите училища още веднъж подчертава важността на надзора на качеството.

Основната цел на този материал е да послужи като инструмент на УО за изграждане на разбиране и подходи за качеството на висшето образование.

Роля на управителния орган в контрола на качеството

Докато администрацията и преподавателите са отговорни за определяне на учебните цели, разработване и предлагане на курсове и програми, както и за оценка на качеството на тези курсове и програми, *УО не може да делегира своите отговорности* за управление на качеството. Трябва да се осъзнае необходимостта от непрекъснатата подкрепа на усилията на екипа на институцията за подобряване на резултатите от обучението.

Предложени са седем конкретни стъпки, които УО трябва да следва, за да гарантира качеството на образованието в своята институция.

1. Повишаване капацитета на управителния орган относно осигуряване на качеството на образованието. УО трябва да задълбочи своето собствено разбиране за качество на образованието чрез редовни и целенасочени дискусии с ключови администратори, преподаватели и други експерти и да се увери, че редовно получава данни и отзиви за резултатите от обучението на студентите.

2. Доказателства, че политиките и практиките на институцията насърчават качеството на образование-

то. УО е отговорен за: гарантиране актуалността на практиките за определяне и оценка на качеството; използването им в посока на постоянно подобряване на образователния опит на студентите; информиране на университетската общност по тези въпроси.

3. Гаранции, че процесът на обучение редовно се оценява, че се събират и анализират данни за това и че предписанията за подобряването му се прилагат на практика. Това може би е едно от най-големите предизвикателства за УО. В тази връзка той трябва добре да се информира за предизвикателствата, свързани с измерване резултатите и качеството на обучението. Освен това, трябва да прецени до каква степен поставените цели съответстват на институционалната мисия и колко добре институцията изпълнява тези цели.

4. Одобрение и контрол на изразходването на финансовите ресурси. УО трябва да се застъпи за насочването на достатъчно средства в подкрепа на образователните приоритети, да отчита икономическата ефективност на финансовите ангажименти и да гарантира, че тези инвестиции са в съответствие с мисията на институцията, плановете и общите финансови тенденции.

5. Изграждане цялостно разбиране за контекста на академичните програми. Членовете на УО трябва да познават цялостната образователна структура на институцията, как тя се вписва в рамките на мисията и да съпоставят рейтинга ѝ спрямо подобни институции.

6. Съсредоточаване върху образователния опит. Имайки предвид, че значителна част от обучението се

извършва извън аудиториите, УО трябва да установи как дейности като стажове и изследвания допринасят за успеха на студентите.

7. Формиране на разбиране за акредитацията. Членовете на УО трябва да имат ясна представа за процеса на акредитация, който измерва ангажимента на институцията към академичното качество и фискалния интегритет.

При изпълнението на своите отговорности обаче УО не трябва да е прекалено съсредоточен върху това какво се преподава или как се учи. По-скоро, той трябва да е фокусиран върху стратегическите въпроси. В същото време, трябва редовно да събира доказателства за качеството на образованието и да насърчава поддържането на институционална култура, основана на тези доказателства.

Индикатори за качеството на образованието и успеха на студентите

Управителният орган може да получава важна информация за качеството на образованието от различни източници. Практиката на някои от тях е да изготвят т. н. „табло“ на индикаторите за качество и състояние на висшето училище. Ключовите индикатори са:

- Качеството на образованието е основна цел, заложена на стратегическо и институционално ниво, и първостепенен приоритет на УО.

- В рамките на УО е създаден комитет или работна група от експерти, която задълбочено разглежда образователното качество. УО редовно обсъжда и осъзнава програмното портфолио на институцията, познава принципите на

акредитацията, резултатите от обучението на студентите и свързаните с това образователни концепции и практики.

- УО редовно оценява събраните доказателства за качеството на образованието. Осъществява системен мониторинг на образователните практики. Информацията е прозрачна и видима.

- Доказателствата се използват за непрекъснато подобряване на качеството и служат за взимането на информирани решения относно разпределението на ресурсите.

Основата: обучение, резултати и оценка

Какво учат нашите студенти. Получават ли това, за което плащат. Готови ли са за успешна реализация. Откъде да се намери достоверна информация за това. Задаването на тези въпроси е от фундаментално значение за всеки колеж и университет. Намирането на отговорите е наистина предизвикателство и е добре УО да си дава ясна сметка за това.

Цели на обучението

Определянето на целите на обучението създава фундамента на политиката за качество. УО трябва да се увери, че образователната институция е заложила адекватни учебни цели, да ги преразглежда периодично, за да се гарантира, че те са приведени в съответствие с мисията на институцията, разнообразието на студентите и финансовото ѝ състояние. Органът трябва да е сигурен, че целите на обучението са залегнали в учебните планове.

Оценяване на резултатите от ученето

Измерването на качеството на образованието се основава на множество доказателства. **Преките** доказателства са оценките, презентациите, курсовите и дипломните разработки, както и изпълнението на проекти, които показват придобитите знания и умения от студентите. **Косвените** доказателства обикновено са проучвания сред студенти, работодатели и други заинтересовани страни, които отчитат нагласи, мнения и констатации от въздействието на практическото обучение. Висшите училища трябва да измерват различните променливи на образователния процес и образователната практика, като например процента на дипломираните студенти и на тези, които удължават следването си над нормативно определения срок, образователните резултати, съдържанието на знанията, способността на студентите да се изразяват устно и писмено, както и степента на критично мислене. Въвеждането и използването на портфолио, което отразява цялостното представяне на студента през годините, както по задължителните дисциплини от учебния план, така и по избираемите, успешно допълва набора от доказателства за качеството на обучението.

Различните доказателства показват отделните аспекти на качеството на образованието и са полезни по много начини. Институциите за висше образование оценяват резултатите от обучението на студентите, като използват разнообразни методологии и инструменти. УО трябва да знае кои от тях се прилагат в неговата институция и защо – какви са плюсовете и минусите на избраните подходи в сравнение с други мерки. УО следва да задава въпроси на по-високо ниво, като: *какви изводи може да се направят от представените доказателства; това ли са точните доказателства и какъв е източникът;*

това доказателство от значение ли е; представително ли е; валидно ли е; в съответствие ли е с други констатации; какви действия, ако има такива, трябва да се предприемат на базата на тези доказателства.

Важно е да се знае кой събира доказателствата за качеството на обучението на територията на образователната институция и какво прави с тях. Например как събраните доказателства оказват влияние при вземане на решения за разпределение на ресурсите или отразяват ли се на експертността на академичния състав. Как се използват при съставяне на учебните планове и програми. Администрацията и факултетите взимат ли под внимание тези доказателства за непрекъснато подобряване на преподаването и ученето. Имат ли се предвид събраните данни за развитието на академичния състав.

Роля на акредитацията

Висшите училища обикновено събират голям обем информация в хода на акредитационния процес. Тя може да бъде полезна на УО в контрола на качеството, но не бива да се разглежда като заместител на по-фокусираното, подробно и перманентно събиране на доказателства. За ефективния мониторинг и контрол УО трябва да разполага с тази информация, за да контролира качеството на образованието възможно най-ефективно.

За правилното разбиране на изложените процеси и връзките между тях са приложени фиг. 1 и табл. 1.

Фигура 1. Източници на информация за качеството на образованието в институциите за висше образование

Таблица 1. Модел на табло (dashboard) с показатели за качество

Входове	Образователен процес	Резултати от ученето
Характеристика на студентите	Процент на студентите, удължили следването си над нормативно определения срок и процент на дипломираните студенти	Преки мерки:
Характеристика на факултета	Процентно съотношение: брой на студентите/академичен състав	Процент на успешно положилите квалификационните изпити
	Удовлетвореност на студентите	Разнообразие от мерки в подкрепа на културата, критичното мислене, комуникациите и други резултати от ученето
	Ефективност на преподаването	
	Процент на бюджетните разходи за обучение и подкрепа на академичната общност	Задоволителни/отлични резултати на студентите по основната специалност
	Преразглеждане за академичната програма	
		Косвени мерки:
		Удовлетвореност на дипломираните студенти; Удовлетвореност на работодателите
		Процент на реализираните на пазара на труда
		Подобрения на академичната програма

Задаване на правилните въпроси

Правилната насока за строг надзор на качеството на образованието е тази, при която УО си задава правилните въпроси. Започва се с откровен анализ на текущото състояние. Преценява се как УО изпълнява своята отговорност и наблюдава качеството на образованието. Поставя се въпросът дали надзорът е високателен и конструктивен.

Предложени са редица въпроси, които могат да бъдат полезни:

- ☉ Колко време отделя УО за качеството на образованието и дали е достатъчно. Обучават ли се членовете му за спецификите на качеството на образованието.

- ☉ Какви начини и процедури използва УО за наблюдение и контрол на качеството и достатъчно адекватни ли са те. Дали настоящата организация е ефективна и полезна за УО, за да изпълни своята отговорност за съблюдаване на качеството.

- ☉ Каква информация получава УО за качеството на образованието в институцията. Разполага ли с табло (dashboard) на показателите за качеството. Включва ли таблото всички правилни показатели. Какво прави органът с информацията. Достатъчно представителна ли е тя, за да я използва УО при изготвяне на политиките.

- ☉ Има ли УО адекватно разбиране на това как институцията оценява обучението на студентите и какво прави с тази информация. Колко добре УО разбира целите и практиката на оценяване, акредитацията и прегледа на програмите.

- ☉ Какви са отношенията на УО с академичния състав на институцията. Ясно дефинирани ли са отговорностите на УО и академичния състав и разбират ли се и от двете страни. Обсъжда ли УО редовно качеството на образованието с представители на академичния състав.

Задължения и отговорности на Комитета по образование и качество

В материала са представени като пример правомощията и задълженията на *Комитета по образование и качество*, които очертават очакванията на Управителния съвет на Технологичния институт в Рочестър, САЩ.

Комитетът има консултативни и съвещателни функции. Основната му задача е да съблюдава съответствието на портфолиото от академични програми на Института със стратегическите приоритети и образователни очаквания за качество. За тази цел той трябва да работи в тясно сътрудничество с администрацията и академичния състав, да получава подходяща и навременна информация, която дава възможност на Комитета да предостави необходимата подкрепа на Управителния съвет, за да се гарантира, че:

- ☉ Академичните програми са съобразени със стратегическите приоритети на Института.

- ☉ Планирането и провеждането на програмите се извършват по подходящ начин, който отговаря на интересите на студентите и осигурява подкрепа за потребностите им, като отчита непрекъснатата променящите се изисквания на световния пазар и обществото.

- ☉ Вътрешната и външната оценка на качеството на учебните програми и очакваните резултати от обучението на студентите са действащи и систематично планирани, преразглеждани и актуализирани.

- ☉ Научната дейност, експертността и общият интелектуален климат в Института са силни и активни.

- ☉ Установени са ефективни политики и процедури, свързани с академичните програми, в това число набиране, назначаване, оценка, развитие, обезщетение, мандатност и израстване на академичния състав.

☪ Комитетът отчита своите дейности периодично на Настоятелството, чрез председателя си, и отправя препоръки към Съвета по отношение на политиката, качеството и ресурсите, необходими за подкрепа реализирането на институционалните цели и образователни програми.

Изводи

Няма по-важни отговорности за управителния орган на колеж, университет или друга институция за висше образование от мониторинга и утвърждаването на качеството на преподаване и учене.

Всичко останало, което прави УО, е да подкрепя образователния процес: осигуряване на финанси, сгради, лаборатории и помещения; набиране на средства и дарения за предоставяне на

стипендии; обезпечаване на адекватно заплащане и работно място; политики за преподавателите, които изготвят планове, водят курсове и оценяват представянето на студентите; ефективно лидерство, което задава посоката и планира развитието на институцията; контрол на бюджета и др. На практика посочените отговорности на УО ще са излишни, ако не съществува образователната мисия на институциите за висше образование.

Контролът на качеството на образованието е важен компонент от отговорностите на УО. Той е не по-малко важен от надзора на фискалното „здраве“ на институцията. Затова управителните съвети допринасят значително за благосъстоянието на дадена институция и нейното бъдещо развитие чрез продуктивен надзор на качеството на образованието и успеха на студентите.

Източник:

Association of Governing Boards of Universities and Colleges (AGB), *Overseeing Educational Quality: A How-To Guide for Boards of Universities and Colleges* (2014)

<http://agb.org/reports/2014/overseeing-educational-quality-how-guide-boards-universities-and-colleges>

В. Лозанова

КРИТИЧНОТО МИСЛЕНЕ КАТО ИНДИКАТОР ЗА КАЧЕСТВО НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

В резултат на Болонския процес през последните години настъпват промени в традиционната концепция за висше образование – най-вече от структурно естество. Те намират изражение в по-стегнато учебно съдържание и в повишената роля на студентите в процеса на обучение, който става по-адаптивен и по-индивидуализиран. Необходимостта от стандартизация, улесняваща например мобилността между отделните институции за висше образование, спомага за осигуряване на определено качество. В процеса на обучение усвояването на знания остава на

задан план, докато все повече се акцентира върху компетенциите. Въведени са образователни стандарти и са създадени няколко общи европейски рамки. В ролята си на механизми за осигуряване на качество те задават култура на оценяване, основана върху измерими стойности и процедури, стандартизирана философия и педагогика, но също и икономическа рентабилност.

Въведение

Критичното мислене е сред най-дискутираните умения във висшето

образование. Приема се, че то играе централна роля в процесите на логическо мислене, вземане на решения и разрешаване на проблеми. Същевременно учените все още дебатираат върху неговата същност, податливост на оценка, степен на всеобщност или специфичност. Дискутират се доказателствата за практическото му въздействие върху академичните постижения, кариерното развитие и индивидуалния житейски избор. Критичното мислене освен това е обект на повишено внимание от университетските среди и политиките, като в много висши училища се включва сред основните образователни резултати на студентите. Показателно е, че според анкетно проучване на *Асоциацията на американските колежи и университети* през 2011 г. 95% от ръководните академични служители на 433 институции за висше образование посочват критичното мислене сред най-важните интелектуални умения на своите студенти. Същевременно според друго проучване на същата организация през 2011 г. 81% от работодателите очакват от висшите училища да акцентират по-силно върху критичното мислене. Подобни резултати се забелязват и в международни изследвания – например критичното мислене се разглежда като ключова компетентност в проекта за оценяване на образователните резултати във висшето образование с акроним ANELO, финансиран от ОИСР (2012).

Приема се, че критичното мислене осигурява способност на индивида да допълва или преразглежда общоприети знания, а тази способност се счита за централна точка в съвременната европейска политика за развитие на образованието. За постигането ѝ по традиция се работи чрез систематично излагане на знания (лекции) и умения за анализиране на определени казуси (семинари). В наши дни *Европейската*

квалификационна рамка за учене през целия живот постановява изрично ориентиране на учебните програми към формиране на критично/нестандартно мислене. Критичното мислене често е декларирано в различни институционални, национални и международни документи, често под синонимни словосъчетания като качество на мисленето, самостоятелност при вземането на решения и рационалност на действията.

Същност

Въпреки широката употреба на понятието „критично мислене“, на международно равнище все още не е въведено общоприето определение.

Постигнато е единодушие върху основните познавателни измерения на критичното мислене. Те са: интерпретация, анализ, оценка, извод, обяснение и саморегулиране. Съществува консенсус и по отношение на неизмеримите компоненти: любопитство, добра информираност, разумност, отвореност на мисълта, съобразителност, способност за формиране на безпристрастна оценка, правдивост, конфронтация със собствените лични предразсъдъци, повишено внимание при вземането на решения, усърдност в търсенето на необходимата информация, отговорност при формулирането на изисквания, съсредоточеност в работата и постоянство в търсенето на удачни решения.

Дефиниции на понятието „критично мислене“ фигурират в някои по-важни документи.

Според рамката **„Assessment and Teaching of 21st Century Skills”**, подготвена от Мелбърнския университет (финансирана от *Суско*, *Интел* и *Майкрософт*), начините на мислене се категоризират в:

- Познания – ефективно аргу-

ментирани, системно мислене и оценяване на доказателства; разрешаване на проблеми; ясно изразяване.

- Умения – ефективно аргументирани; системно мислене.

- Нагласи/ценности/етика – формиране на обосновани мнения и решения; разрешаване на проблеми и последователност на действията.

Рамката „*The Degree Qualifications Profile 2.0*” на Фондация „Лумина” обобщава, че критичното мислене е овладяно от студент, който: „идентифицира и рамкира проблем или въпрос в определена научна област и различава елементи като идеи, представи, теории или практически подходи към проблема или въпроса” (начално ниво); „различава и оценява теории и подходи към избрани комплекси от проблеми в избрана научна област” (ниво бакалавър) и „дезагрегира, преформулира и адаптира основни идеи, техники или методи в избраната научна област при подготовката на есе или проект” (ниво магистър).

Собствена дефиниция е възприета от *Департамента по труда на САЩ*. Според нея критично мислене притежава личност, която „владее достатъчно индуктивни и дедуктивни способности за успешно изпълнение на своята работа; критично разглежда, анализира, синтезира, сравнява и интерпретира информация; формулира заключения на базата на релевантна и/или непълна информация; разбира принципите в основата на взаимоотношенията между фактите и прилага това разбиране при разрешаването на проблеми”. Освен това „идентифицира междупредметни връзки; бързо разбира, ориентира се и научава нови неща; приспособява се и се адаптира при работа по множество проекти или въпроси”.

В *Квалификационната рамка на Европейското пространство за*

висше образование (Болонски процес) е посочено, че студентите, завършващи първия цикъл на висшето образование (ОКС „бакалавър”) следва да могат да „*прилагат своите знания и разбирания по начин, който свидетелства за професионален подход към тяхната работа или професия, и притежават компетенции, обичайно демонстрирани чрез формулиране и поддържане на аргументи за решаване на проблеми в тяхната сфера на обучение*”. Също така, те трябва да „*притежават способността да събират и интерпретират релевантни данни (обикновено в рамките на тяхната сфера на обучение) за информирано мнение, които включват обсъждане на съответни социални, научни или етични въпроси*”.

В *Квалификационната рамка на висшето образование* на Агенцията за осигуряване на качество във висшето образование на Обединеното кралство е уточнено, че от студентите, завършващи ОКС „бакалавър”, се очаква да „оценяват критично аргументи, предположения, абстрактни понятия и данни (включително непълни), да формулират мнения и да поставят подходящи въпроси с оглед достигане до решение – или идентифициране на кръг от решения – на определен проблем.

Съветът за прогресивни стандарти в образованието на САЩ подготвя *Рамка за учене и подобряване на резултатите*, в която критичното мислене се свързва с „*идентифициране на важни проблеми, въпроси и теми; анализиране, интерпретиране и формиране на мнение въз основа на релевантна и качествена информация; преценяване на предположения и отчитане на алтернативни перспективи и решения*”.

Според документ на Асоциацията на американските колежи и универси-

тети критичното мислене е „*навик на ума, характеризирани от всеобхватно проучване на теми, идеи, артефакти и събития, преди приемането или формулирането на мнение или заключение*”.

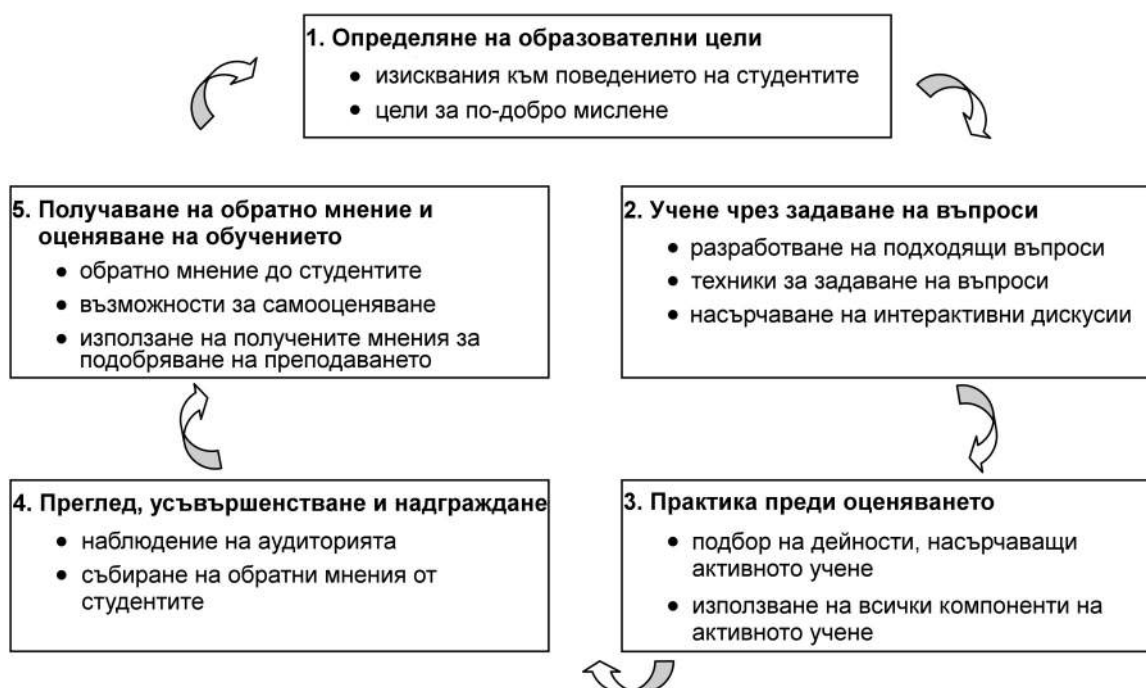
Множество определения на критичното мислене са изложени и в редица теоретични трудове, третиращи проблема.

Формиране

Основен подход за формиране на критично (научно) мислене е осигуряването на интелектуална самостоятелност (автономия) на студентите. Особено значение имат и определени външни (извън рамките на университета) обстоятелства, като мотивацията на самите студенти. Ясно е, че няма га-

ранции за формиране на критично мислене при прилагането на който и да е модел, създаден за тази цел. Нещо повече, подготовката на научни текстове, макар и много полезна за развитието на независимо мислене, може да изглежда смущаващо и дори разочароващо, ако студентът не разполага с достатъчно инструкции или мотивация. Поради всичко това се приема, че е необходимо да се обърне внимание върху мисленето на участниците в обучението и да се създаде атмосфера, позволяваща експерименти с формите на мислене и изказването на мнения. Формирани са и стратегии в тази насока, които при всички случаи изискват високи комуникативни качества на преподаване и взаимодействие между преподавателя и студентите.

Фигура 1. Петстепенен модел за формиране на критично мислене у студентите

Оценяване

Оценяването на критичното мислене се отличава със същата многовариантност, както и вече представените дефиниции за неговата същност. Предложени са различни методи за оценка, осъществявани под тестова

форма онлайн или чрез традиционното използване на хартия и молив. Обикновено има времево ограничение за тяхното попълване. Въпросите обхващат ключови теми на проблематиката, свързани с формиране на мнение, анализирание, аргументиране и оценяване.

Отделните методи за оценка се различават в зависимост от това дали в критичното мислене се включват вземането на решения и решаването на проблеми, дали то е неразделна част от писането или включва метапознание.

Три методи за оценка на критичното мислене се предлагат от компанията *Insight Assessment*, подразделение на *California Academic Press*.

CCTDI (California Critical Thinking Disposition Inventory) се състои от 75 въпроса, на които студентите отговарят с „да“ или „не“. Попълва се онлайн или на хартия за 30 мин. Решаването на теста дефинира 7 нива на критично мислене: (a) стремеж към истината, (b) непредубеденост, (c) аналитичност, (d) систематичност, (e) увереност в аргументирането, (f) любознателност и (g) разсъдливост.

CCTST (California Critical Thinking Skills) е съставен от 34 въпроса с множество възможности за избор. Попълва се онлайн или на хартия за 45 мин. Резултатът се преобразува в следните нива на критично мислене: (a) анализиране, (b) оценяване, (c) формиране на изводи, (d) дедукция, (e) индукция и (f) общи умения за аргументиране.

CM3 (California Measure of Mental Motivation) включва 72 въпроса с 4-степенна скала: от „съвсем несъгласен“ до „напълно съгласен“. Попълва се онлайн или на хартия за 20 мин. Измерва и дава сведения за: (a) нагласа за учене, (b) креативно решаване на проблеми, (c) когнитивен интегритет, (d) научна възискателност и (e) технологично ориентиране.

CAAP (Collegiate Assessment of Academic Proficiency) е разработен от компанията ACT. Състои се от 32 въпроса с множество възможни отговори (включително 4 пасажа от произведения, присъстващи в учебния план за след средно образование). Попълва се

на хартия за 40 мин. Чрез този продукт се измерват способностите на студентите да анализират елементите на определен аргумент и да добавят към тях нови елементи.

CLA+ (Collegiate Learning Assessment +) се предлага от организацията *Съвет в подкрепа на образованието* (Council for Aid to Education – CAE). Състои се от практическа задача и 25 тестови въпроси с множество възможни отговори. Попълва се онлайн за 90 мин. (60 мин. за практическата задача и 30 мин. за отговор на въпросите). Практическата задача позволява да се измерват умения като: (a) анализиране и разрешаване на проблеми, (b) ефективност на писането и (c) техника на писането. Чрез тестовите въпроси пък се преценява: (a) научно и квантитативно аргументиране, (b) критично четене и оценяване и (c) критикуване.

CCTT (Cornell Critical Thinking Test) е създаден от компанията *Критично мислене* (The Critical Thinking Co.). Предлага се в два формата (Level X и Z) и може да се попълва на компютър (чрез специален софтуер) или на хартия. Времето за попълване е 50 мин. Форматът Level X оценява способностите за (a) индукция, (b) дедукция, (c) правдоподобност и (d) идентифициране на предположения. Level Z измерва уменията за (a) индукция, (b) дедукция, (c) правдоподобност, (d) идентифициране на предположения, (e) семантика, (f) определяне, (g) предвиждане на резултати от експерименти.

Ennis – Weir Critical Thinking Essay Test е дело на издателството Midwest Publications. Провежда се под формата на есе/писмо в размер на 9 параграфа, написани по традиционен способ (на хартия). Времето е ограничено до 40 мин. Измерват се аспекти на критичното мислене като: (a) ориентиране в съдържанието, (b) определяне на причинно-следствени връзки, (c) де-

финиране на позиция, (d) предлагане на добри аргументи, (e) търсене на други възможности, (f) отговор и/или отхвърляне на слабости в аргументацията.

EPP (ETS Proficiency Profile) е разработен от компанията ETS. Състои се от 27 въпроса с множество възможни отговори. Попълва се онлайн или на хартия, като компонентът, оценяващ критичното мислене, отнема 40 мин., а пълната версия на теста – 2 часа. Компонентът за критичното мислене измерва способността на студентите да: (a) различават реторика от аргументация, (b) разпознават предположения и най-възможната хипотеза съобразно информацията, с която разполагат, (c) идентифициране и интерпретиране на връзка между променливи величини и (d) формулиране на обосновани заключения на базата на предоставена информация.

HCTA (Halpern Critical Thinking Assessment) е подготвен от компанията Schuhfried Publishing Inc. Съставен е от разнообразни въпроси, възпроизвеждащи 25 сценарии на всекидневни събития. Попълва се на компютър. Осъществява се в два варианта, попълвани за 60 – 80 мин. (S1) и 20 мин. (S2). Тестът измерва 5 съставни умения

на критичното мислене: (a) умения за вербално аргументиране, (b) умения за аргументиране и анализиране, (c) умения за хипотетично мислене, (d) използване на вероятност и несигурност, (e) умения за вземане на решения и разрешаване на проблеми.

WGCTA (Watson – Glaser Critical Thinking Tool) се предлага от компанията Pearson. Състои се от 80 въпроса, които се решават стандартно за 40 – 60 мин. По същество този инструмент за преценка на критичното мислене е съставен от 5 отделни теста, които проверяват способностите за: (a) формиране на заключения, (b) разпознаване на предположения, (c) дедукция, (d) интерпретация и (e) оценяване на аргументи.

Заключение

Направеният преглед показва наличието на разнообразни инструменти за оценяване на критичното мислене, които се различават значително помежду си. Става ясно, че макар и Болонският процес да изтъква необходимостта от формиране на умения за критично мислене сред най-важните цели на висшето образование, не е предложено стандартизирано решение за постигането на тази цел.

Източници:

1. Assessing Critical Thinking in Higher Education: Current State and Directions for Next-Generation Assessment (2014)

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ets2.12009/full>

2. Critical Thinking of Students – Indicator of Quality in Higher Education (2015)

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815027615>

3. New Perspectives of Quality Assurance in European Higher Education (2015)

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815014251>

4. Effectiveness of Critical Thinking Instruction in Higher Education: A Systematic Review of Intervention Studies (2015)

<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/hes/article/view/32095/19344>

Й. Илиев

НАСОКИ ЗА ФОРМУЛИРАНЕ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ УЧЕНОТО

Основен план за реформи в образователните системи е преходът към „изхода“, или към резултатите от ученето. Не само в рамките на професионалното обучение, но също и чрез Болонския процес се ускорява промяната на перспективата „от преподаващите към учащите“. В този смисъл резултатите от ученето описват какво учащите знаят, разбират и могат да правят след завършване на учебния процес.

Настоящите насоки за формулиране и използване на резултатите от ученето са разработени от *Мрежа за проучване качеството на образованието Бранденбург*, Германия (Netzwerk Studienqualität Brandenburg) и *Потсдам Трансфер* (Potsdam Transfer) – централна научна институция за учредяване, иновации, трансфер на знания и технологии към Университета в Потсдам, Германия. Те разглеждат различните нива и значения на инструмента „резултати от ученето“, тъй като е взето под внимание, че резултатите от ученето трябва да бъдат формулирани не само за избрани модули, но и в контекста на концепцията на учебната програма. Именно с ударението върху развитието на учебните програми това ръководство разширява спектъра от налични документи с насоки, които се ограничават до ниво модул.

Формулираните резултати от ученето представляват полезен инструмент при проектирането на сценарии за преподаване, учене и оценяване. Те също така дават възможност за сравнение на образователните дейности с помощта на квалификационните рамки и по този начин подпомагат мобилността на студентите. В тази връзка, формулирането на резултатите от ученето има значение за няколко нива на развитие на учебна-

та програма:

- за преподаването/ученето и оценяването на знанията на ниво курс и модул;
- за съдържателно-систематичното изграждане на модули и програми;
- за класифицирането им в структурните характеристики на Постоянната конференция на министрите на културата на провинциите в Германия (Kultusministerkonferenz – КМК), в изискванията на Акредитационния съвет, на Националната квалификационна рамка на Германия и Европейската квалификационна рамка, както и евентуално в специфичните за отделните провинции изисквания.

Формулиране на резултатите от ученето

Докато по отношение на дефинирането на резултатите от ученето има единство, поне в Европейското пространство за висше образование, то за формулирането на резултатите от ученето съществува широк спектър от подходи. Очертават се няколко аспекта, които, въпреки голямото разнообразие, се посочват винаги като крайъгълни камъни при формулировките на резултатите от ученето.

Съдържателно-систематична структура на учебната програма

За да се осигури вътрешно съгласуване на модулите и съдържателно-систематичното проектиране на учебната програма, е препоръчително първо да се формулират целите. Те се определят, наред с другото, чрез професионалната област, за която трябва да бъдат придобити специфични умения.

Целите на програмата са обхванати

и конкретизирани в модулите. Конкретизацията се извършва под формата на съответните описания на учебните ре-

зултати в модулите. С предложената матрица може да се изготви и контролира общ преглед за съответствие.

Таблица 1. Примерна матрица на модулите

Цели	Модул 1	Модул 2	Модул 3	Модул n	Легенда
Цел 1	X		X		X=пълен обхват
Цел 2	X	x			
Цел 3			x	X	x=частичен обхват

С оглед на академичната осъществимост на програмата, резултатите от ученето на ниво преподаване, модул и програма трябва да се свържат взаимно и да се надградят за нуждите на последователното протичане на учебния процес. Това се визуализира в учебния график.

Включване на квалификационната рамка

Осемте нива на Националната квалификационна рамка на Германия (Deutschen Qualifikationsrahmens – DQR) описват всяка от компетентностите, които са необходими за придобиване на съответната квалификация. При това тази рамка разграничава две категории компетентност: „опит”, включваща „знание” и „умения”, и „лична компетентност”, обхващаща „социална компетентност” и „самостоятелност”.

Таблица 2. Категории и съдържание на Германската квалификационна рамка

Опит		Лична компетентност	
Знания	Умения	Социални умения	Самостоятелност
Дълбочина и обхват	Инструментални и системни умения	Екипност/Лидерство	Автономност/Отговорност
	Способност за оценка	Съучастие и комуникация	Рефлексивност и умения за учене

За да се свържат с нивата на Рамката, е препоръчително тези категории да се отнесат към резултатите от ученето. Следните въпроси може да са от помощ:

- Какви решения трябва да бъдат взети (от завършилите).

- Какво трябва да притежават (като опит/като знания).

- Какво трябва да могат, за да изпълнят решенията си (опит/умения).

- С кого и как трябва да общуват? (лична компетентност/социални умения).

За разлика от програмата, за модулите важи, че не е необходимо във всички категории да се постигне определеното ниво. Модули в началото на бакалавърска програма често не достигат по категориите ниво 6 от DQR (ОКС „бакалавър“).

Конструиране на съдържанието и структура на изречението

В повечето налични насоки възможно най-голямо единодушие съществува по отношение на формулировките в езиково-структурен план:

„Завършилите могат/са в състояние да ... + дейност/глагол + обект/допълнение.“

Например: „Завършилите могат да анализират избрани финансови инструменти по отношение пригодността им за

различни финансови ситуации.“

Този тип формулировка подчертава перспективата на промяната – целта на преподаването/ученето трябва да се превърне в резултат (от преподаването/ученето).

Резултатите от ученето да се описват като дейности с глаголи

За формулирането на резултатите от ученето трябва да бъдат описани дейностите, които могат да бъдат изградени, придобити или постигнати чрез ученето.

В следващата таблица е представена селекция от глаголи за ползване.

Таблица 3. Допълнителни указания за включването на DQR

Когнитивни категории на процеса	Подтипове и синоними (глаголи)
1. Запомняне: Извличане на съответните знания от дългосрочната памет	разпознавам, идентифицирам, възстановявам, изтеглям, възпроизвеждам, повтарям, излагам/пояснявам/обяснявам
2. Разбиране: разпознаване и установяване на смисъла от знанията, при което например новото се свързва със старите знания	тълкувам, изяснявам, перифразирам, представям, превеждам, обяснявам, илюстрирам, реализирам, класифицирам, категоризирам, включвам, обобщавам, генерализирам, заключавам, интерполирам, екстраполирам, предсказвам, сравнявам, контрастирам, възпроизвеждам, адаптирам, моделирам, разпознавам, дискутирам, обсъждам, описвам
3. Употреба/Приложение: да се изпълнят определени процедури в определени ситуации	изпълнявам, използвам, осъществявам, прилагам, трансферирам, справям се, управлявам, решавам, продемонстрирам

4. Анализ: Деление на материал на съставните му части и определяне на тяхната взаимовръзка и/или връзка/отношение спрямо основната/главната структура	диференцирам, различавам, характеризирам, избирам, улавям, организирам, намирам, разпознавам взаимоотношения, подчертавам, структурирам, добавям, разделям
5. Оценка: да се направят преценки въз основа на критерии и стандарти	проверявам, съгласувам, идентифицирам, наблюдавам, тествам, оценявам
6. Създаване: да се обединят/реорганизират елементи в едно ново, последователно, функциониращо цяло	генерирам, създавам, компилирам, комбинирам, проектирам, произвеждам, изграждам, конструирам

С помощта на глаголите, използвани при формулирането на резултатите от ученето, може да се направи извод за предвиденото когнитивно изискване на описания учебен процес. Тези равнища (таксономия на Блум за определяне на целите на обучението – ревизирана) не трябва да се бъркат с нивата на квалификационната рамка, чиито описания надхвърлят, наред с другото, когнитивната област.

Детайлност

Относно детайлността (финост на подразделенията) описанието на резултатите от ученето не дава еднозначен отговор. Трябва да се намери среден път между прекалено тесни и прекалено общи/широки формулировки за резултатите от ученето. Като правило, на ниво модул се предлагат максимално три описания на резултати от ученето за един ECTS кредит.

По отношение на цифровата оценка

Най-малко на ниво програма, в идеалния случай – на ниво висше училище, трябва да се регулира за каква

цифрова оценка следва да се отнася описанието на резултатите от ученето. Препоръчва се с резултатите от ученето да се опише минималното ниво, което трябва да са достигнали най-добрите абсолвенти след завършване на модула (добър (2) по скалата за оценяване в Германия).

Примери за формулиране на резултатите от ученето

Следващите примери показват как могат да бъдат формулирани резултатите от ученето.

Трябва да се отбележи, че систематизирането на резултатите от ученето към момента не се осъществява еднакво във висшите училища (около централните компетентности, както са диференцирани в DQR), така че може да съществуват специфични практики във всяко висше училище. Не е необходимо резултатите от ученето да бъдат формулирани общо във всички модули за всички области на компетентност.

Бакалавърска степен

Таблица 4. Общи формулировки на резултатите от ученето за ниво 6 от DQR

Опит		Лична компетентност	
Знания	Умения	Социални умения	Самостоятелност
Абсолвентите			
-владяют основните -имат критическо разбиране за...	- са в състояние, чрез използване на методи, да разработват решения - могат да изясняват даден въпрос, използвайки множество научни методи	- са в състояние да работят заедно в екип и съвместно да решават въпрос - са в състояние да представят и защитят работата си на публичен семинар	- са в състояние да работят самостоятелно - могат да възпроизведат/отразят процеса си на обучение

Магистърска степен

Таблица 5. Общи формулировки на резултатите от ученето на ниво 7 от DQR

Опит		Лична компетентност	
Знания	Умения	Социални умения	Самостоятелност
Абсолвентите			
- имат по- задълбочени познания в специализираната област - са в състояние да възпроизвеждат отношенията между отделните части на областта - са в състояние да вземат научно обосновани решения в рамките на областта	- могат да разработват свои собствени въпроси и да ги редактират с помощта на подходящи методи - са в състояние да разработят специфични научни теории и модели и могат да предлагат разумни адаптации на стандартни методи	- са в състояние да ръководят екипа по проект - са в състояние да водят специфични за дисциплината, както и мултидисциплинарни дискусии	- могат да използват своите знания, за да решат или оценят приложно или изследователско ориентирани задачи

Формулиране на резултатите от илюстрира от примера за програма за
ученето за модул „финансиране” се магистърска степен по икономика.

Цели на курса (пример)

<p>Отправната точка са целите на курса: Приложно ориентираната програма има за цел да подготви студентите за управленски и ръководни позиции в малки и средни предприятия. За тази цел се преподават както базови икономически знания, така и браншово специфични методи и подходи в бизнес мениджмънта. Набляга се също така на тясната връзка между науката и практиката. Следните квалификации трябва да бъдат овладени (списъкът не е изчерпателен):</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Разбирането на механизмите и възможностите за финансиране на предприятията.
<ul style="list-style-type: none"> - Социално компетентни действия съгласно променящите се условия на околната среда, както и конструктивното справяне с конфликтите.
<ul style="list-style-type: none"> - Знанията и способността да се създаде свой собствен бизнес.

За избрания примерен модул се присъждат три ECTS кредита. Въз основа на установеното правило по отношение на детайлността, че за един кредит е разумно формулировка от три учебни резултата, и в този пример са формулирани девет резултата (3 x 3), които са разпределени в категориите „опит” и „лична компетентност”, както следва:

Резултатите от ученето (пример)

Опит		Лична компетентност	
Знания	Умения	Социални умения	Самостоятелност
Абсолвентите			
познават основните понятия и всеобхватните взаимозависимости на финансите	са в състояние да разработят свои собствени задачи и да ги обработят с помощта на подходящи методи	са в състояние да работят заедно в екип и солидарно да решават даден въпрос/проблем	могат да представят становищата си в писмен вид

могат да анализират доколко избрани финансови инструменти са подходящи за различни финансови ситуации	са в състояние да прилагат своите знания и умения за решаване на проблеми в нови и непознати ситуации	могат да представят и защитят работата си на публичен семинар с помощта на подходящи презентационни медии	могат самостоятелно да планират и да отразяват действията си (бизнес план)
са в състояние да вземат основни решения за корпоративно финансово управление с помощта на научни анализи			

Цветовото представяне в таблицата показва разпределението на целите спрямо резултатите от ученето в модула.

Използване на резултатите от ученето

Резултатите от ученето са инструмент, който има значение за различни нива на преподаване и учене. Целта е да се постигне възможно най-голяма съгласуваност между очакваните резултати от ученето, необходимата организация на учебния процес и степента, до която са овладени резултатите от ученето. В този смисъл резултатите от ученето имат голямо значение за много аспекти на качеството на учебния процес.

Сценарии на преподаване/учене, ориентирани към формиране на умения

Резултатите от ученето са част от прехода към ориентирано към умения преподаване, т.е. студентите, с помощта на преподавателите, да придобият специализирани, социални, методически и лични умения, свързани

с определена сфера на действие. Изхождайки от заложените цели за изграждане на умения, преподавателите планират различни начини за обучение и използват методи на преподаване, които позволяват на студентите да развиват своите умения постепенно. По този начин резултатите от ученето отварят поле за различни сценарии на преподаване/учене.

Оценяване, ориентирано към умения

По време на оценяването на резултатите от ученето студентите трябва да получат възможност да покажат също и уменията, които са придобили. Например при работа по казуси, изпитването може да не се ограничи методически само до теория, но и да се поставят изисквания, при които да се демонстрират допълнителни (практически и комуникативни) компетентности. Резултатите от ученето и разнородните

форми на изпитване си кореспондират едни с други.

Оценка

При оценката на резултатите от ученето се поставя основният въпрос: дали съществуващите учебни програми действително могат да постигнат резултатите от ученето така, както са формулирани и планирани. Позовавайки се на ясно формулираните резултати от ученето, оценката може да се превърне в инструмент за размисъл и оптимизиране на преподаването.

Резултатите от ученето като средство за планиране на учебни програми

Формулирането на резултатите от ученето е отправна точка за планиране на преподаването и ученето. В резултатите от ученето са представени дееспособностите, придобити от студентите след завършване на даден модул. Те описват знанията, способностите и компетентностите на завършилите. Централна в това отношение е връзката между резултатите от ученето, компетентностите и очакваната натовареност в ECTS кредити.

Следващите стъпки могат да бъдат полезни за идентифициране на релевантните компетентности за конкретна учебна програма:

- Анализ на значими цели – особено сред аспектите на научната валидност, възможностите за заетост, личностното развитие и демократичното образование.
- Анализ на съществуваща друга оферта, силните и слабите страни на офертата, търсенето в региона или извън рамките на пазара.
- Включване на вътрешни ресурси

и потенциал, както и отчитане на рисковете (достъпност).

От така определените компетентности – според нивото на квалификация в Квалификационната рамка – се установяват и дефинират желаните резултати от ученето на учебната програма.

С формулирането, изпълнението и оценяването на резултатите от ученето на ниво преподаване, модул и програма, се създава основа за комуникация на всички заинтересовани страни през цикъла на развитие на програмата и при нейното прилагане.

Резултатите от ученето като общ език между образователни институции и системи

Резултатите от ученето са също така инструмент за разбиране на процесите и техните резултати в системата на образованието на национално, европейско и международно равнище. Чрез общи отправни точки и процедури могат да бъдат установени единни стандарти в развитието на качеството на обучението, чрез което да се осигури основа за разбирателство и доверие между висшите училища и другите заинтересовани страни в образователната система, например професионалното обучение. Опростява се и дефинирането на интердисциплинарни нива на умения.

Използването на резултатите от ученето за описание на учебни програми и модули дава също така възможност за унифицирана ориентация при признаването им както в случаите на вътрешна студентска мобилност, така и при признаването на резултати, придобити в чуждестранен университет или в професионалната практика.

Източник:

Leitfaden zur Formulierung und Nutzung von Lernergebnissen

http://www.sq-brandenburg.de/files/130410_leitfaden_lernergebnisse_final.pdf

Л. Дърмонова

РОЛЯ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ В ПОДОБРЯВАНЕ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ

През последните две десетилетия онлайн обучението в институциите за висше образование бележи значително развитие. Един от основните му аспекти е оценяването на резултатите от обучението (РО), който дълго време е подценяван. Настоящото издание на *Националния институт за оценка на резултатите от обучението* на САЩ цели да информира академичната общност за състоянието на системата за оценяване на РО в американското висше образование. Чрез осигуряване на достъпна и точна информация относно начините, по които институциите за висше образование могат да подобрят методите си за оценка и оповестяване на РО на студентите, се цели подобряване качеството на обучението и изпълнение на очакванията за прозрачност.

Онлайн обучението, като платформа за предоставяне на образователно съдържание и улесняване на комуникацията преподавател – студент чрез компютърна мрежа, възниква през 90-те години и се развива скоростно през следващите десетилетия. В същия период нараства нуждата от отчетност във висшето образование, което води до развиване на похвати за определяне стойността на висшето образование чрез оценяване на резултатите от обучението (ОРО). Тези две направления – онлайн обучението и ОРО – имат сходни черти: и двете са в противовес на традиционната аудиторна практика, в която център е преподавателят и общуването е лице в лице. И двете повдигат въпроса за ефикасността на конвенционалните, непроменени от векове, методи за оценяване на преподавателите и обучението като цяло. В началото ОРО е фокусирано върху обичайните методи в аудиторните дей-

ности, а оценяването на онлайн курсовете е използвано само за съпоставка дали резултатите от обучението отговарят на стандарта за тях. Днес до голяма степен се прилага същият подход. Все още липсва по-дълбоко разбиране за силата на онлайн обучението да промени начина, по който се виждат, конструират и администрират програмите за оценяване на резултатите от обучението.

Онлайн образованието съществува, защото технологията прави това възможно. Големи количества данни се обработват и архивират в онлайн курсове и програми с цел подбиране на информация, която да послужи за изработване на модели, подпомагащи преподавателите да подобрят РО. Този подход, известен в средите на висшето образование като „анализ на обучението“ (learning analytics), позволява на преподавателите и дизайнерите на онлайн курсове да правят бързо и лесно промени в инструкциите за работа и учебните програми и дава възможност на студентите за информиран избор относно начина на учене и курсовете, в които да се включат.

Анализ на обучението: разработване на техники за подобряване на образованието на всички студенти, базирани на обработени базисни данни

Колежите и университетите обикновено предлагат онлайн класове чрез специална програма за управление на курсове (ПУК), осигуряваща пространство във виртуалната класна стая, където студенти и преподаватели могат да си взаимодействат. Тези взаимодействия се проследяват и съхраняват, което превръща ПУК във важен

източник на данни за обучението на студентите. Програмата доставя учебното съдържание в различни формати – текстови, аудио и видео, и дава възможност за синхронни и асинхронни дискусии. Чрез нея могат да се провеждат изпити, да се предават проекти и писмени работи, да се поставят оценки и да се дава обратна връзка. Преподавателите имат достъп до количествени и качествени данни за ангажираността на всеки студент: *брой думи в една публикация; брой публикации; средна дължина на публикацията; съдържание на всички коментари и въпроси по дадена тема; честота на посещенията на курса; време, отделено за една задача; персонализирани статистически анализи на индивидуални или групови отговори на тестове и др.* Всички тези операции се архивират по време, а след всеки курс – и неговите съставни части.

Анализите на обучението стават все по-популярни заради ролята си да подпомагат преподавателите да съсредоточат усилия и ресурси в разработването на по-успешни образователни методи. Например чрез анализ на данните от онлайн обучението преподавателите имат възможност да преценят кои студенти са в по-голям риск от отпадане в различни етапи на следването. След като рисковите групи са идентифицирани, могат да бъдат приложени различни стратегии за подкрепа (допълнителни занимания, подобрения в учебната програма, корекции в учебните практики и др.). Форма на интервенция, базирана на модели, определящи студенти в риск, е използването на автоматични имейли, изпра-

тени до тях, които да сигнализират за ключови проблеми, като: *студентът не е оставил коментар в дискусията до определената за това дата; не е предадена конкретна задача; участията в дискусиите не са достатъчни и др.* Тази проста форма на проследяване на участието може да се извършва без намесата на инструктор¹. Съобщението се изпраща автоматично и напомня на студента, че е пропуснал задача или дискусия. В по-усъвършенствените платформи съобщенията могат дори да съдържат информация за това какъв процент от студентите, които не участват активно в поставените задачи, са заплашени от отпадане. Проучванията на Университета Мериленд, щата Балтимор, показват, че студенти с преобладаващи оценки двойки и тройки² използват програмата за управление на курсове 39% по-малко от тези с по-високи оценки. Изследователите считат, че онлайн присъствието може да се повиши, ако тези студенти имат достъп до данните за своята ефективност в реално време. Разработена е опция, която позволява проследяване на активността във виртуалната класна стая в реално време и съпоставка на личните постижения с тези на останалите студенти в курса.

Постигане на майсторство във виртуална среда: преодоляване на несъответствието между оценяване и обучение

Постигането на задълбочени знания в изучаваните дисциплини (mastery learning)³ е още един инструмент за измерване на резултатите от обучението. Чрез достигане до същността на да-

¹ В онлайн обучението преподавателите са наричани най-често инструктори.

² В американската система оценяването става по скалата А – F (А – отличен; В – добър; С – задоволителен; D – незадоволителен; F - слаб).

³ „Mastery learning” е метод, изискващ овладяване на минимум 90% от изучавания материал по всеки предмет преди преминаването в по-горен курс.

ден предмет/явление студентите демонстрират умения, свързани с определена образователна цел, преди да преминат в следващия етап на обучението. Всеки студент започва изучаването на материала със свой набор от предварителни познания и го овладява с различно темпо и за различно време от останалите. Точните и ясно определени РО, които са от решаващо значение за тази учебна методология, трябва адекватно да задават критериите за майсторство. Също толкова важни са точно дефинираните единични учебни цели, които очертават междинните етапи.

Този метод се счита за изключително ефективен, но същевременно изискващ много времеви и преподавателски ресурс. Последните постижения в онлайн обучението обаче вдъхват нов живот на процеса. В една изцяло виртуална учебна програма, за всяка учебна дейност, има възможност да се използват разнообразни инструменти за оценяване на напредъка и технически средства за незабавна обратна връзка. Курсовете могат да бъдат разработени като интерактивни, с вградена схема за оценяване. Особено съществен е фактът, че образователният процес може да се проследява и подпомага във всяка една фаза.

Курсове и програми, които обучават

Оценяването на резултатите от обучението засяга пряко въвеждането на корекции в учебните програми с цел по-добро усвояване на материала. Данните за образователния процес, събрани от онлайн курсове и програми, трябва да бъдат използвани систематично и в реално време, така че студентите да се възползват от своевременни корекции в учебна програма, сесии, академични изисквания, разпределение на ресурси и т.н. Онлайн технологиите могат да

осигурят такава обратна връзка по начин, невъзможен за традиционните класни стаи (аудитории).

Съществуват две основни предпоставки за адекватно ОРО във всяка програма – виртуална или реална. От една страна, образователните технологии са най-ефективни, когато са свързани с някакъв концептуален модел на обучение, например набор от добри практики с типове интервенции, оказали най-голямо влияние върху представянето на студентите. От друга страна, за да се гарантира рационалното използване на данните за оценка на ниво курс или програма, е необходимо интегриране на РО в цялостната учебна програма, включително домашни задания, дискусии, учебни материали и образователни практики. Без тази основа и без модел, който да служи като рамка за събиране и тълкуване на все по-големия обем на лични данни за оценка, тяхното ефективно използване става невъзможно.

Съществува обучителен модел, подходящ за използване в интерактивна среда. Той е основан на няколко принципа: ангажираност на преподавателя, сътрудничество между студентите, активно учене, навременна и точна обратна връзка, задаване на време за всяка задача, високи очаквания, уважаване на различията. Съблюдаването на тези принципи поставя студента в центъра на образователния процес и напълно кореспондира с основната задача пред онлайн обучението, а именно да се дефинират интервенции с благоприятно въздействие върху представянето на студентите.

Интегрирането на РО, както и създаването на работещ модел за обучение, е сложен процес и невинаги правилно разбран. Много университети, използващи традиционни подходи към дизайна на учебната програма, отвъръ-

щат на нуждите на разрастващия се пазар на онлайн образованието, като сглобяват набързо учебни програми, комбиниращи елементи от обучението лице-в-лице с нови курсове, разработени в онлайн формат. В този контекст ОРО се превръща в излишно усложнена операция на добавяне на цели към учебната програма след създаването ѝ, извлечени от съществуващи вече курсове. В резултат могат да възникнат много противоречия: образователните цели в индивидуалните курсове да не са представени последователно; някои резултати на програмно ниво да не са подкрепени с достатъчно практически задачи; курсови задачи и начин на оценяване, замислени с цел използване в реална класна стая, да не отговарят на интерактивната такава, което, от своя страна, може да затрудни идентифицирането на необходимите, след обработване на онлайн данни, корекции на програмно ниво. По-ефективен е вариантът, в който резултатите и методите на оценяване са проектирани в началото. Така компетентностите могат да бъдат последователно развивани и съпътствани с оценяване и обратна връзка във всеки стадий на образователния процес.

Смяна на ролите в академичния състав

Все по-бързото развитие на съвременните технологии предполага все по-голямо преплитане на реална и виртуална образователна среда, което засилва и ролята на преподавателите. Без тяхната подкрепа и ангажираност тези промени не могат да се осъ-

ществят. За реализирането на новите подходи се изисква дълбока промяна както в начина, по който академичният състав си взаимодейства със студентите, така и в методите за създаване и подобряване на учебни планове и програми. Основната концептуална промяна се състои в осъзнаването на факта, че ефективното обучение на всеки студент е групов процес, т.е. един преподавател не може да го постигне, работейки сам. „Стените“ на виртуалната класна стая са изключително пропускливи, допускайки библиотекари, дизайнери на онлайн платформи и всякакъв друг помощен персонал да вземе участие в създаването, поддържането и непрестанното подобряване на образователните възможности. Това означава, че развитието на образователната среда е в ръцете на една мрежа от хора и системи, а въвеждането на новите технологии и подходи, като например анализ на обучението, дава възможност за информирана намеса по време на целия семестър.

Разбира се, за част от академичния състав тази привидна загуба на автономност изглежда смущаваща, а подходите, разгледани в настоящия материал – неприложими. Други преподаватели обаче приветстват възможността да станат част от работна среда, в която времето им не е изцяло погълнато от подготовка на материали и оценяване. Потребностите на студентите могат да бъдат адекватно преценени и задоволени чрез индивидуален подход, необходим както на тези в риск от отпадане, така и на онези, напреднали в обучението.

Източници:

1. Assessing Learning in Online Education: The Role of Technology in Improving Student Outcomes
<http://www.learningoutcomeassessment.org/documents/onlineed.pdf>

Р. Стойкова

ВРЪЗКАТА КАЧЕСТВО – ОБЕДИНЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИИ ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

През 2015 г. *Асоциацията на европейските университети* публикува доклад относно обединяването на институции за висше образование в Европа. Докладът е фокусиран върху самите процеси, за да се придобие представа за тяхната ефективност. Проблематиката се счита за особено важна, защото засяга функционирането на висшето образование на институционално и системно ниво. Изтъква се, че основните причини за предприемане на сливане и окрупняване на висши училища и констатираните резултати от тях са: повишаване на качеството на обучението и научните изследвания, отчитане на финансови икономии и оптимизиране на човешките ресурси, консолидиране на системата за висше образование на национално ниво, укрепване и повишаване на регионалната и международна конкурентоспособност на институциите и други.

Типология на процесите по обединяване и окрупняване

Процесите на обединяване и окрупняване се осъществяват под различни форми и мащаби.

Обедняването е процес, при който най-малко една институция престава да съществува като юридическо лице, бъдейки инкорпорирана в друга, съществуваща или новосъздадена институция.

Сътрудничеството се изразява в специфични споразумения на институционално ниво, съсредоточени в определена област, включително за съвместна дейност, партньорства и създаване на нови функционални единици, като съвместни институти, училища или факултети.

Алиансът представлява по-широка форма на сътрудничество, покриваща различни области, а институциите за висше образование продължават самостоятелното си съществуване.

Окрупняването се разглежда като инициатива на системно ниво, водеща до редуциране на общия брой на институциите за висше образование чрез конвенционални обединения или чрез консолидиране на системата посредством създаване на федерации/регионални центрове, чрез които редица институции се поставят под администрацията на по-голям орган.

Във всички случаи на обединяване се различават определени ключови характеристики.

Първата ключова характеристика на тези процеси е **относителната големина на участващите институции**.

Обедняването на сходни по размери институции се означава като **хоризонтално обединяване**. Такова е осъществено във Франция. Основните проблеми, свързани с този тип обединяване, се свързват с удачното комбинирание на университетската марка (бренд) и ресурси, което води до процеси, изискващи много средства.

Обедняването на относително големи със значително по-малки институции, често специализирани в определена област, се означава като **вертикално обединяване**. Нарича се също и поглъщане. Пример за подобен акт е осъщественото през 2005 г. в Естония обединяване между Талинския университет и осем по-малки (държавни и частни) институти и колежи. В резултат, последните приемат марката (бренд) на по-голямата институция.

Втората ключова характеристика е **типът на участващите институции**,

указващ дали те имат допълващи се или близки институционални профили и/или статuti. В Европа са засвидетелствани случаи на обединяване на университети с разностранни профили (Швеция); университети по приложни науки с технически (Норвегия); научноизследователски центрове и специализирани институти (Великобритания); частни висши училища с разнообразен профил (Полша); университети с еквивалентен статут, но с различни академични профили (например Страсбургският университет, Франция, е създаден от обединяването на три университета с профили: „природни науки“, „хуманитарни и социални науки“ и „право, политически науки и технологии“). Типът на участващите в обединяването институции оказва въздействие върху решението за университетска марка (бренд).

Третата характеристика се означава като **степен на интеграционния процес**. Понякога интеграцията е пълна и институциите обединяват своите ресурси, формирайки самостоятелно юридическо лице. В определени случаи институциите могат да решат да не се обединяват напълно, като запазят юридическия си статут дори след присъединяване към по-голяма организация (на федеративен принцип). Подобна практика се използва от близки в географско отношение институции с оглед споделяне на ресурси. Най-характерен пример е Южна Италия, където 6 висши училища формират федеративен университет през 2011 г. Има и други форми на интеграция, като например формирането на клъстери.

Интеграционните процеси могат да се иницират както на системно, така и на институционално ниво.

Пример за интеграция на системно ниво е проведеното в Дания обединяване на 12 висши училища в 8 университета. Процесът е осъществен въз

основа на Закон за университетите от 2003 г. и завършва през 2007 г. Движеща сила е желанието на датското правителство да повиши конкурентоспособността на висшето образование в глобален мащаб. За тази цел правителствените научноизследователски институции са преобразувани в университети, а някои университети се обединяват.

Институционалната интеграция може да се ограничава до целенасочено сътрудничество, което не винаги води до обединяване. Например мрежата U4 (стратегическо партньорство между Университет Гент – Белгия, Университет Гьотинген – Германия, Университет Гронинген – Холандия и Университет Упсала – Швеция) е създадена с оглед съвместни инициативи в областта на образованието, научноизследователската дейност и институционалния мениджмънт.

Обединяване на университети в Европа

Анализът показва, че през периода 2000 – 2015 г. процесите на обединяване и окрупняване се появяват или дискутират в много от европейските системи за висше образование. Съществено се различава обаче ходът на тези процеси в отделните страни.

В Унгария още преди 2000 г. е проведен мащабен процес на реструктуриране. Броят на висшите училища е сведен от 50 през 90-те години на XX в. до 31 към 2000 г.

Тематиката се дискутира в Хърватия още от средата на 90-те години, а процесите на обединяване намират изражение във формирането на три нови университета през 2002, 2003 и 2006 г.

В Естония броят на висшите училища е сведен от 41 (2000 г.) до 29 (2012 г.) в резултат преди всичко на редица

вертикални обединявания, но има случаи и на закриване (поради промяна в системата за акредитация). Броят на държавните университети остава непроменен през целия период.

Мащабни процеси на обединяване и окрупняване са проведени в Дания, Белгия (Френска и Фламандска общност), Великобритания (Уелс).

През 2012 г. в Гърция е приет план „Атина“, който предвижда серия от обединявания, закривания и всеобщо реструктуриране на системата за висше образование в отговор на икономическата криза. През 2013 и 2014 г. редица малки висши училища и департаменти са погълнати от големите университети в страната.

В някои държави се забелязва тенденция към интензивно сътрудничество в определени области, без това да води до процеси на обединяване. В Холандия са широко разпространени *стратегическите алианси*. Правителствената политика в Испания акцентира върху тясното сътрудничество между университетите и създаването на „кампуси за международни върхови постижения“, които не водят до обединяване на висши училища.

За други държави (Чехия, Германия, Исландия, Италия, Полша, Португалия и Словакия) се отчитат единични случаи на обединяване на висши училища. Във Великобритания (Англия и Шотландия) те също могат да се определят като изолирани случаи, доколкото няма политически разпоредби по проблематиката, макар че държавните власти, финансиращите организации и секторът на висшето образование търсят възможности за сътрудничество. В Германия и Австрия броят на университетите дори нараства чрез създаването на университети по приложни науки (Германия) или медицински университети (Австрия). В Турция също са създадени много нови институции за

висше образование, без да е прилагано обединяване.

Мотиви за процесите на обединяване и окрупняване

Процесите на обединяване и окрупняване са предизвикани от мотиви с най-различен характер. Най-разпространените от тях са 5, но те не са нито равнопоставени, нито присъстват във всички документирани случаи.

Повишаване на качеството на научноизследователската дейност и преподаването. Счита се, че качеството ще се повиши в резултат на увеличаването на академичния потенциал и инфраструктурата, по-добрата обезпеченост с финансови или човешки ресурси, както и възможностите за интердисциплинарни научни изследвания.

Оптимизиране на разходите, включително икономия на финансови и човешки ресурси. Повишаването на броя на персонала и студентите се разглежда като изгодно от икономическа гледна точка, а като цяло се приема, че механизмите за публично финансиране благоприятстват по-големите институции. Окрупняването може да доведе до намаляване на разходите за услуги и до повече възможности за рационализирането им.

Окрупняване на системно ниво. Мотивът е водещ при обединяването на системно ниво, прилагано в Белгия (Фламандска общност), Дания, Финландия, Франция, Унгария и Латвия. Сред предпоставките се посочват преодоляването на разделението между висшите училища и създаването на условия за взаимодействие между тях (например чрез интегриране на университети и изследователски центрове). Нерядко мотивът се обяснява и с демографския срив.

Укрепване на институцията, например чрез повишаване на конкурентоспособността в регионален и международен план или повишаване на научноизследователския потенциал (Германия, Полша, Португалия и Швеция). Обединяването се разглежда като възможност за по-големи академични успехи, репутация или по-добър профил в международен мащаб, например чрез предлагането на повече и по-разнообразни специалности. Това може да спомогне за премахването на програми с недостатъчно високо качество, привличането на преподаватели и студенти от чужбина и задълбочаване на международното сътрудничество.

Географските фактори играят роля в много случаи, особено при малки и разпръснати висши училища. Типичен пример е Норвегия, където тласъкът към централизация е от страна на правителството. Допълването на академични профили между разположени

близо една до друга институции също може да е от полза за тяхното развитие.

Участие на публичната власт

Макар институциите за висше образование да се ползват с автономия, тяхното развитие зависи от публичната власт. Правителствата задават визията и структурата на системата, като поставят дългосрочни цели. Поради това е необходим диалог между двете страни по такива важни въпроси като рационализиране и окрупняване на системата.

Практиката показва най-различни примери за участие на публичната власт в процесите на обединяване на университетите. В някои случаи те играят подчертано активна роля, докато в други – самите университети имат водещо значение. В най-разпространения вариант публичната власт и университетите съвместно управляват процесите на обединяване.

Таблица 1. Позиция на публичната власт в процесите на обединяване

Одобрение	Насърчаване/подпомагане	Ангажимент
Не създават пречки	Академични стимули	Законодателство
Пасивен подход	Финансова подкрепа	
	Политически императив	

Известни са много случаи на сътрудничество между университетите и публичната власт. Обикновено правителствата установяват нормативната рамка или осигуряват финансирането на процеса, докато висшите училища уточняват детайлите и структурата на обединяването.

В Белгия (Фламандска общност) процесът на обединяването на университети е предопределен от регио-

налното правителство, което разработва план за създаване на регионални университети. Водещ мотив е желанието за рационализиране на системата на висшето образование, намираща се в състояние на натиск поради малкия брой на кандидатстващите в университетите по приложни науки (hogescholen). Фламандското правителство участва – в сътрудничество с университетите – в процес по окрупня-

ване на системно ниво. Създадени са 5 асоциации за висше образование, всяка от които се състои от централен университет и различен брой колежи. Процесът включва и прехвърляне на голям брой академични програми (бакалавърски и магистърски) от техническите колежи към университетите (т. нар. „академизация“).

Процесите по обединяване на университети във Франция се посочват като пример за многостранно взаимодействие между висшите училища и публичната власт. От 2007 г. те провеждат обща реорганизация на сектора на висшето образование и науката в страната. Реализирани са няколко инициативи, включително мащабна инвестиционна програма, придружена от законодателни реформи, които допринасят за постигането на по-голяма прозрачност и конкурентоспособност в сектора. Първоначално обединяванията на университетите се осъществяват от долу – нагоре, например при Страсбургския университет (2006 – 2009 г.). През последните години обаче обединяванията получават силен тласък от публичната власт. Правителството задължава висшите училища да се обединяват в „университетски общности“, чрез което проправя пътя за по-мащабни и доброволни процеси на обединяване. Поради това френският опит е тясно свързан с политически инструмент, наричан *Инициатива за върхови постижения*.

Силен стимул за процеса на обединяване от страна на публичната власт е осигуряването на финансиране и капиталови инвестиции. Подобна практика е осъществена в Дания, Естония, Финландия и Ирландия.

За илюстрация на модела на обединяване от горе – надолу се посочва реформирането на висшето образование във Великобритания (Уелс). През периода 2003 – 2012 г. политиката на прави-

телството е насочена към намаляване броя на университетите чрез обединявания. Общо взето целта е постигната, но опитът на правителството да обедини Cardiff Metropolitan University с University of Wales, Newport и University of Glamorgan през 2012 г. се проваля. Това се обяснява с отсъствието на цялостен бизнес модел, който да убеди студентите и университетското управление в необходимостта от обединяване.

Друг пример е Латвия, където след 2000 г. е регистрирано поглъщането на 6 малки специализирани колежа от по-големи институции за висше образование. Процесът е изпълнен по решение на правителството.

В някои образователни системи процесите по обединяване на университети се осъществяват от самите висши училища, макар и да е необходимо одобрението на публичните власти.

В Португалия е осъществено обединяване на Лисабонския университет с Техническият университет в Лисабон без какъвто и да било подтик от публичните власти. Въпреки това управляващите лица на двата университета активно убеждават представителите на правителството и Министерството на образованието за одобрение на този акт. В случая важна роля има намаляващото финансиране на португалските университети с публични средства.

През 2010 г. в Швеция е осъществено хоризонтално обединяване на две висши училища, които образуват Университет Линей.

В Норвегия правителството въвежда чрез законодателни промени минимална големина на университетите, като по този начин ги насърчава към обединяване. Въпреки това обединяванията се осъществяват на доброволен принцип, без активното участие на правителството. След консултация със заинтересованите страни, през 2015 г.

норвежкото правителство оповестява Бяла книга за реформи в сектора на висшето образование и науката. Документът представя визията за бъдещето на сектора и подкрепя решението на 12 висши училища да се обединят доброволно в 5 до 2016 г. Процесът се изразява главно в обединяването на университетски колежи в университети или в по-големи университетски колежи. Подобно развитие се очаква и в научноизследователската сфера, като институти се обединяват с университети. За тази цел е предвидено специално финансиране.

Постигане на ефективност

Въпросът за ефективността на висшето образование, и по-специално на неговото управление, е многопластова концепция, която излиза извън рамките на финансите и се отнася до начина, по който университетите реализират основните си мисии. Въпреки това, ефективност – в смисъл на по-добро използване на финансовите ресурси – може да бъде постигната чрез широк набор от мерки. Възможностите включват, но не се ограничават до тях, обединяване на инфраструктура, оптимизиране на човешките ресурси или увеличаване на финансирането.

Трябва да се отбележи, че няма налице достатъчно доказателства за ефективността от сливанията. На първо място, реалните финансови и институционални резултати от преобразуването стават очевидни след продължителен период от време след приключаване на сливането.

На второ място, в много случаи, оценката на процеса не е задълбочена и залагането на такива ефективни резултати е нереалистично именно защото се възприема като акт на еднократна

трансформация, а не като процес в развитие. Накрая, участниците в процеса могат да определят умишлено високи цели в това отношение още във фазата на планиране, за да извоюват допълнителна подкрепа за сливането.

Повечето заинтересовани страни са склонни да изтъкват добавена стойност от сливането. Сложната предварителна оценка на разходите, както и възможните печалби обаче е трудна задача.

Създаване на стойност

Трябва да се подчертае, че подобряването на качеството и академичните постижения трябва да останат основната цел във всеки процес на сливане или окрупняване. Постигането на тези цели изисква значителни ресурси и инвестиции. Консолидирането и подобряването на качеството, както на институционално, така и на системно ниво, имат положителен ефект върху имиджа на институциите. Това може да увеличи шансовете за финансово осигуряване и да затвърди преговорната позиция относно сливането спрямо публичните власти. В този смисъл, повишаване на качеството чрез сливания създава повече възможности за по-голяма ефективност на висшите училища.

Сливанията могат да помогнат по различни начини: за затвърждаване на академичните възможности на институциите; за постигане на „критична маса“ в научноизследователската дейност, което дава възможност за нейното активиране; засилване на международната видимост и откриване на нови възможности за партньорства; засилване на привлекателността както по отношение на потенциални служители, така и за кандидат-студенти; намаляване на разпокъсаността на ниво система. Има много примери, при които всичко това е било постигнато.

Оценка на разходите и печалбата

Важно е към процеса на сливане да се подходи с предварително определяне на разходите за изпълнение, тъй като те често са значителни, особено в случай на мащабни хоризонтални сливания. Преходната фаза е особено важна и е наложително да бъде добре обмислена. Трудно е да се предвиди продължителността на преходния период, както и на периода, необходим за цялостно завършване на процеса. Много институции, участващи в сливане, подценяват времето за пълна промяна (напр. човешки ресурси и финансови процеси) и установяване на новата структура.

Може да се окаже изключително трудно да се направи точно фиксиране на разходите и времето, необходими за промяната. Използваният подход в различните случаи, анализирани в рамките на това проучване, могат да бъдат категоризирани по следния начин:

- **Предварително изготвена крива на разходите:** анализ на разходите, извършен по време на процеса на планиране, например предвиждане, че административните разходи ще се увеличат с определен процент през първите години.

- **Определяне на икономии:** от сливане на инфраструктури или чрез рационализиране на работната сила в „дублирани“ области (например в сферата на услугите).

- **Баланс на разходите и икономии:** вместо пълен анализ на разходите, някои институции прилагат принципа на ограничаване на разходите, когато е необходимо. Това означава, че когато са направени разходи, същевременно са положени усилия да се намерят еквивалентни икономии.

- **Изготвена прогноза за загубите:** наред с прогнозата на приходите и разходите се обръща специално внимание на това, какви загуби ще понесат реструктуриращите се институции. ИТ инфраструктурата е пример за това. Процесът на сливане обикновено изисква големи инвестиции за обединяване на различните ИТ инфраструктури на различните институции. Това може да се случи и като се обнови инфраструктурата на всяка от тях. В случая се преценява кой от подходите ще доведе до по-малки загуби.

При калкулирането на разходите и печалбата съществува риск от отклоняване на ресурси от фундаментални дейности на институциите. В тази връзка, е изключително важно да се даде приоритет на академичните съображения в обосновката на сливането. Ръководството на сливащите се институции трябва да прецени как процесът ще се отрази на обучението и ефективното изпълнение на дейностите от академичния и административния състав, така че да не бъде нарушен техният нормален ритъм.

Ако предварителните анализи сочат, че евентуалните ползи не оправдавват положените усилия, то процесът на сливане следва да се изключи като възможност. Вместо това трябва да бъдат разгледани други пътища за съвместна работа и сътрудничество (като стратегически съюзи, съвместни програми и т.н.), за да се установи кой би бил най-добрият вариант за съответните институции.

Предизвикателството на оценката

Съществуват редица подходи за оценка на процесите на сливане в европейските държави:

- **Цялостна оценка:** по-често

използвана, където инициативата за реструктурирането се предприема от публични органи, като например в Дания (държавните изследователски институти са интегрирани във висшето образование и се сливат няколко университета). След приключване на инициативата правителството предприема оценка, водена от международни експерти в областта на висшето образование. Оценяването се извършва в продължение на 12 месеца през 2008 г. и 2009 г. Отчетени са широк кръг от аспекти на процеса и са направени редица далновидни препоръки за това, как датските университети могат допълнително да се възползват от възможностите, предлагани от новата структура. Оценяването се фокусира главно върху изследователските и образователните резултати, но засяга и организационните и финансовите аспекти, като стратегии за привличане на по-големи инвестиции от страна на бизнеса в новосъздадените институции.

- **Цялостна оценка в краткосрочен план:** прилага се от много университети, които извършват сравнителен анализ, за да очертаят напредъка си съобразно заложените показатели за ефективност. Това може да бъде от особено значение в случая на хоризонталните сливания, които се правят, за да се повиши институционалният профил на висшето училище. Понякога се използват международните рейтингови системи за осигуряване на този тип бенчмаркинг, въпреки че трябва много да се внимава, когато се разчита на класиране, базирано на най-разнообразни и променливи критерии, при такава важна оценка. Други показатели за изпълнение, свързани с финансирането и броя на студентите,

също се използват за тази цел.

- **Оценяване, извършвано от ръководния състав на висшето училище:** основният мотив за такава оценка не е да се оправдае сливането чрез статистика, а да се създаде описание на хода на процеса.

Въпреки това трябва да се има предвид непрекъснатото развитие на сектора на висшето образование (напр. нарастването на интернационализацията през последните години). Предишните показатели могат да станат неподходящи особено когато сливанията са оценявани през дълъг период от време, т.е. те трябва периодично да бъдат преизглеждани.

- **Текуща оценка на процеса:** тя дава възможност на новата институция за „фина настройка“ на структурите и процесите след извършване на сливането. Това може да се осъществи чрез провеждане на редовни срещи с основните заинтересовани страни на различни нива и в различни области.

Обосновката и мотивите за сливането са ключови съображения за това дали да се извърши пълна оценка на процеса. Вертикалното сливане с цел консолидиране на институциите в даден район може да не изисква по-задълбочен анализ. В този случай самото приключване на сливането е достатъчно за постигане на целта. От друга страна, когато публичната власт управлява процеса, за да постигне повишаване на качеството на висшето образование и науката, тогава оценката е необходима, за да се прецени напредъкът и постигането на поставените цели.

Таблица 2. Фактори за успешно планиране и управление

СТЪПКИ НА ПЛАНИРАНЕ И РЕАЛИЗИРАНЕ	ФАКТОРИ ЗА УСПЕХ
Академична насока	<ul style="list-style-type: none"> • Създаване на вдъхновяващ образ на новата институция • Изтъкване на допълнителните ползи от сливането
Икономическа насока	<ul style="list-style-type: none"> • Определяне на очакваните ползи и загуби • Оценка на алтернативни механизми за сътрудничество
Обезпечаване на процеса	<ul style="list-style-type: none"> • Оценка на разходите • Отпускане на средства за фазата на преход
Създаване на работеща структура, която да осъществи сливането	<ul style="list-style-type: none"> • Включване на различни групи със специфични задачи и привърженици на процеса • Поддържане на баланс между ангажираност и ежедневна работа • Изграждане на тематична организация на процеса и различни степени на ангажираност на групите
Разработване модел на управление	<ul style="list-style-type: none"> • Създаване на консултативни органи за укрепване на връзката между новото ръководство и различните структури/групи
Създаване на ръководен екип	<ul style="list-style-type: none"> • Баланс между представителите на предишното ръководство и външните експерти
Оформяне на стратегия и канали за комуникация	<ul style="list-style-type: none"> • Идентифициране на заинтересованите страни и намиране на подход към тях • Гарантиране на ефективна комуникация в цялата организация • Осигуряване на различни начини за обратна връзка на всички нива • Насърчаване на сливането в академичен план • Осигуряване пълна ангажираност на ръководството (на сливащите се институции и на новосъздадената институция) • Приемане на промените и възможните загуби и разясняване на ползите от сливането • Осигуряване на прозрачност на процеса
Контролиране и оценяване на процеса	<ul style="list-style-type: none"> • Залагане на ясни индикатори за прогрес • Наблюдение на прогреса във всички фази и оценяване на разходите • Готовност за прекъсване на процеса/взимане на алтернативни съвместни мерки при установяване на негативна перспектива • Извършване последваща оценка на процеса

Управление на процеса на сливане

Успехът на едно сливане, от икономическа и академична гледна точка, зависи пряко от фазите на планиране и практическо осъществяване.

Анализите на няколко университетски сливания показват, че процесът се управлява съвместно от сливащите се институции с подкрепата на съответния висш управленски състав. На оперативен ниво се създава специален екип, чиято задача е да очертае стратегиите за ефикасно осъществяване на сливането, да координира действията на тематичните групи (създават се на междуинституционално ниво и в рамките на самите институции) и да осигури на ръководството обратна връзка за работата им.

В случаите, в които сливането е инициатирано и осъществявано от правителството или ректорите, консултациите с персонала е от изключително значение. Включването на студентите в процеса е друга добра практика. Сливането на висшите училища обикновено продължава няколко години, което затруднява поддържането на непрекъснатата ангажираност. Една от основните задачи при планирането на сливане е избор на авторитетен и вдъхващ доверие управленски екип за новосъздадената институция. Един нов екип може да послужи като „ново лице“ на консолидираната институция, да покаже, че тя не е просто комбинация от старите такива. Включването на нови експерти във висшия управленски екип се осъществява чрез наемане на външни специалисти в областта на висшето образование или специалисти от други сфери на икономиката (в този случай е необходимо обстойно въвеждане в длъжността с цел осигуряване на пълно разбиране на динамичните процеси в

институциите за висше образование). Спечелването на доверието на основните заинтересовани страни е приоритет при съставянето на екип. Финалното споразумение трябва да бъде прието от участниците в сливането. В противен случай несъгласията относно мениджърския състав могат да доведат до забавяне и дори до провал на процеса.

Моментът на предаване на управлението на новия екип също оказва влияние върху успеха на сливането. В някои случаи новото ръководство започва да функционира в началото на сливането, докато в други новият ректор встъпва в длъжност в края на процеса, въпреки избирането му месеци по-рано. Проучванията показват, че по-ранният преход към новото управление е по-удачен за създаването на нова, независима институция.

Принципът на институционално равноправие има съществена роля в преговорите. При хоризонталните сливания е важно институциите да вярват, че са равноправни партньори във всеки един стадий на процеса, което не означава задължително, че трябва да са представени от еднакъв брой членове в управленския екип. При вертикалните сливания е необходимо по-малката институция да има пропорционално на размера си участие в организационната структура. В допълнение, новата институция трябва да признава, уважава и приема постиженията на старите институции по начин, който не влияе на създаването на новата структура. Преодоляването на старата институционална култура изисква специфичен подход за всеки отделен процес на сливане. Вертикалните и хоризонталните сливания имат различни характеристики, особено по отношение създаването на нова марка (бренд). От тази гледна

точка, едно от най-важните решения е какво да бъде наименованието на новата организационна структура и дали да се запазят съществуващите такива. Установено е, че докато предишните организационни звена функционират, макар и с променени имена и структури, се запазва и предаността към старите институции. Смята се, че за да бъде ефективно сливането, старите звена не трябва да работят самостоятелно. Тази централизация може по-късно да бъде разхлабена, но въвеждането ѝ гарантира премахването на старите институции в момента на сливането.

Има примери и за прилагането на противоположния подход. Някои университети предприемат структурното преустройство постепенно и доминиранието на новата институция се утвърждава с течение на времето. Този модел на осъществяване на преустройството се основава на възможното отчуждаване на персонала при насилствен рязък преход, което засилва връзката му с предишната институция. На „абсорбиращата“ институция може да се даде специален статут, различен от този на другите организационни звена. Освен това по-голямата структура, сливаща се с по-малки такива, може да бъде разделена на отделни единици, с цел създаване на равнопоставеност на всички участници в сливането.

Състоянието на отделните висши училища и факултетите, участващи в процеса, също трябва да се вземе предвид при планиране на новата институционална структура. За много от преподавателите връзката с тези отделни звена е много по-силна отколкото връзката им с университета като цяло. В този случай, вътрешната организация е съществена за осигуряването на подкрепата на академичния

състав. Като цяло, премахването на основни структури, с които студенти и персонал се идентифицират, може да се окаже много дестабилизиращ фактор и необходимостта от него трябва да се прецени внимателно.

Комуникация със заинтересованите страни

Създаването на положителен образ на едно сливане и промените, породени от него, е от съществено значение за осигуряването на подкрепа от студентите и персонала. Това помага при формирането на нова институционална идентичност, която по-късно студентите и преподавателите да наричат „своя“. Разпространено е мнението, че старите институционални идентичности не могат да бъдат премахнати или разформирани. По-удачно е създаването на изцяло нова положителна марка, която да започне да доминира в съзнанието на хората. Една добре представена мисия – иновативна и вдъхновяваща, играе също важна роля за новата институция.

Необходимо е да се отдели достатъчно време, за да се убедят всички заинтересовани страни в достойнствата на процеса. Местната общност е една от групите, които винаги трябва да се взимат предвид. Ефективните комуникационни кампании за ангажирането ѝ са изключително важни, особено в региони, където има силно местно съперничество между институциите. Когато подкрепата на академичния състав и студентите не може да бъде гарантирана, решението да се продължи сливането, трябва да се преоцени. Липсата на съпричастност от страна на персонала може да доведе до недоволство и разочарование и в крайна сметка, да рефлектира негативно върху цялостното представяне на университета. Има много примери за сливания,

които са били прекъснати по тази причина. В този смисъл, акцентирането върху проекти и насоки, които се открояват като престижни, или предоставянето на вълнуващи възможности, възникнали благодарение на сливането, е ефективен начин за спечелване на персонала. Генерирането на печалба малко след завършването на проекта също се счита като фактор за успех. За улесняване на този процес, особено в първоначалния етап на планиране, ключов момент е дефинирането на устойчиви и внимателно подбрани индикатори за представяне, които да отразяват различните сфери на дейност и сроковете за изпълнение.

При разработването на стратегии за комуникация със заинтересованите страни трябва да се обърне специално внимание и на административния персонал. Докато преподавателите са в основата на университетските образователни и изследователски дейности, администраторите са тези, които най-често са изправени пред възможността да загубят работата си при оптимизиране на персонала, преместване и смяна на ръководството.

Включване на студентите

Студентите са една от основните заинтересовани страни в сливането и следва да бъдат включени във всички фази на консултиране, планиране и изпълнение. Степента на студентското

участие не е свързана пряко с модела на финансиране на университета (в някои държави като Великобритания например таксите за обучение превръщат студентите в основен източник на финансиране, докато в други, като Норвегия и Дания, висшето образование е безплатно). Анализите показват, че сливанията са по-успешни при институции с по-голяма студентска ангажираност. Приобщаването на студентите чрез регулярни срещи помага за намаляване на несигурността и объркването, генерирани от процеса. Не трябва да се подценяват и културните различия, съществуващи между студентите от сливащите се институции. Добра практика е предоставянето на достъп на студентските представители до работните групи по време на преходната фаза, както и до управленската структура на ново-създадения университет.

В заключение, има много важни аспекти, които трябва да се имат предвид при планирането и изпълнението на едно сливане, независимо дали то е хоризонтално, или вертикално. Формирането на административни и организационни структури по начин, улесняващ мисията на институцията, се счита за ключов фактор на успеха. Целият процес може да бъде оприличен на оркестър – за създаването на хармония е необходимо участието на всички, ясни и последователни управленски решения, отчетлива комуникация и ангажираност на цялата организация.

Източник:

DEFINE Thematic Report: University Mergers in Europe (2015)

<http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage->

[list/DEFINE_Thematic_Report_2_University_Mergers_in_Europe_final](http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/DEFINE_Thematic_Report_2_University_Mergers_in_Europe_final)

Й. Илиев
В. Лозанова
Р. Стойкова

ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ

ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО НА СЪВЕТА ЗА КАЧЕСТВО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ЩАТА ОНТАРИО ЗА ОЦЕНЯВАНЕ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Оценяването на резултатите от обучението на програмно ниво, като метод за оценка на самата програма и повишаване на качеството ѝ, е тема на международен интерес през последните години. Глобалната интеграция и международният обмен на преподаватели и студенти са приоритетна цел на висшите училища. Тази тенденция изисква от институциите за висше образование да определят стандарти за качество, което, от своя страна, води до поставяне на акцент върху резултатите от обучението (РО) и тяхното оценяване като доказателство за усвояване на материала.

Публикуваното през 2015 г. Практическо ръководство за оценка на резултатите от обучението на *Съвета за качество на висшето образование* на щата Онтарио, Канада, е предназначено за академичния и управленския състав на университети и колежи и цели да улесни оценяването на РО на ниво програма, с което да подпомогне оптимизирането на учебните програми и преподаването като цяло. Разгледани

са основните принципи и етапи на оценка на РО, както и някои популярни методи за измерването им.

Принципи за оценяване на резултатите от обучението на програмно ниво

1. Програмите са конструктивно подредени⁴ с цел адекватно оценяване на РО. Когато курсовете на една програма са в синхрон с цялостните за програмата РО, оценяването на резултатите става възможно.

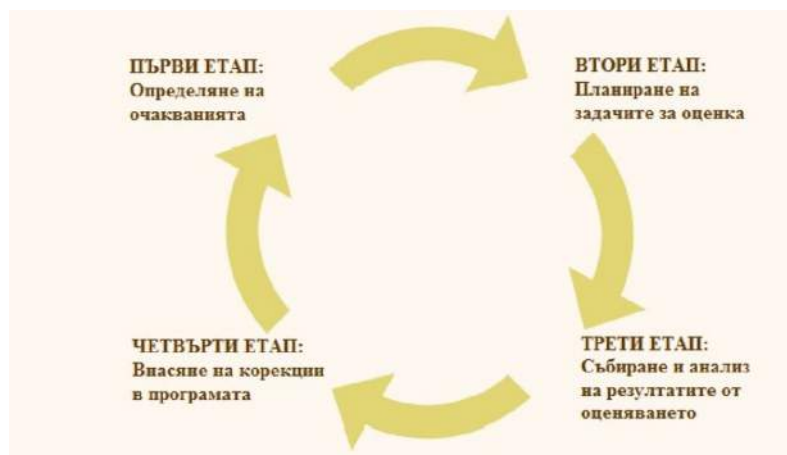
2. Оценяването на РО на ниво програма е според съдържанието и сложността им. Валидността на задачите, използвани за оценяване, зависи от степента, до която те са свързани с материала, предвиден за овладяване.

3. Оценяването на РО е пряко свързано с избраната програма и/или професия. Уместно е от студентите да се изисква да представят задачи/да създадат продукти, стимулиращи знанията им в съответната област.

⁴ Конструктивното подреждане на програмно или мезониво гарантира, че РО, образователните практики и оценяването са логически свързани в самия курс, както и че отделните курсове са последователни и съгласувани вътре в програмата.

План за оценяване на резултатите от обучението на програмно ниво

Фигура 1. Етапи на оценяване на резултатите от обучението

Първи етап:

Определяне на очакванията

Първата стъпка в оценяването на една програма е да бъде посочено ясно какво се очаква от студентите да научат до завършването на програмата и по какъв начин да демонстрират наученото. Очакванията са основа за взимането на решения относно това, какви типове оценяване са подходящи за измерване на постиженията. Изясняването на желаните за програмата РО улеснява фокусирането на образователни практики и оценяване върху най-важните умения, идеи, поведение и ценности, характерни за съответната дисциплина или професия. Конкретизирането на желаните РО е полезно и за студентите. Имайки ясно формулирани резултатите от своето обучение, те могат по-лесно

да изложат уменията и способностите си пред бъдещи работодатели.

Има множество фактори, които трябва да се обмислят преди дефинирането на РО: знанията на студентите, налични преди започване на програмата; учебният план; методите на преподаване и техниките на учене, с които студентите ще се запознаят по време на програмата; възможните начини за оценяване; очакванията на външни органи, в т.ч. правителствени агенции и професионални асоциации и др. (фиг. 2) Полезно е в този стадий да се вземе предвид и мнението на студенти и работодатели. Това се осъществява най-често чрез интервюта, анкети, фокус групи. Веднъж изяснени, желаните РО трябва да бъдат конструктивно подредени в курса, програмата, на институционално и местно ниво.

Фигура 2. Фактори, въздействащи върху резултатите от обучението

Втори етап:

Планиране на задачите за оценка

Планирането и разпределението на задачите, подлежащи на оценяване, дава възможност да се определят, подредят и интегрират РО в поредицата от курсове и да се установи как тези резултати се извличат на ниво програма. За целта се създава т. нар. „карта“ на учебната програма (фиг. 3 и 4), чрез която овладяването на материала се категоризира по курсове и

се изяснява по какъв начин всеки курс допринася както за реализирането на желаните от програмата РО, така и за задоволяването на институционалните и местните очаквания. Картата е визуален подход за анализиране на програмите и може да бъде под формата на схема, таблица, диаграма и др. Чрез нея се открояват особености, които лесно могат да бъдат пропуснати в други подходи, и се прецизира конструктивното подреждане на оценките и РО.

Фигура 3. Примерна карта на връзката между резултатите от обучението на програмно ниво и процесите на преподаване, усвояване и оценяване.

Резултати от обучението в програмата	Очаквания, свързани с придобиваната образователна степен	Образователни дейности и възможности за добиване на знания	Оценяване и аргументиране на оценките
В края на програмата, успешно завършващият студент ще може да:	С кои очаквания към образователната степен/резултати, заложен при акредитацията, се свързва всеки един резултат от обучението в програмата	Какви специфични образователни дейности и методи за учене ще помогнат на студентите да постигнат желаните за програмата РО	Какви материали, демонстриращи уменията/знанията на студентите, са събрани за удостоверяване постигането на всеки един РО
1...			
2...			

Фигура 4. Примерна карта на резултатите от обучението в програмата по курсове

Резултати от обучението в програмата	Основни курсове			Надграждащи курсове			Сборна оценка
	Курс 1	Курс 2	Курс 3	Курс 4	Курс 5	Курс 6	
Резултат 1	В		Н	Н		У О1	О1
Резултат 2		В		Н О2	У О3		О2, О3

В – Въвеждащо ниво: резултатът е постигнат на начално ниво при липса или при наличие на ограничени първоначални знания.

Н – Надграждане: резултатът се надгражда след успешното преминаване на въвеждащото ниво.

У – Усвояване: резултатът е постигнат, обикновено след въвеждане и надграждане.

О – Оценяване: показва етапите от обучението, в които РО се оценяват.

Трети етап:

Събиране и анализиране на резултатите от оценяването

След като се разработят материали, подходящи за измерване нивото на постигане на РО, започва текущо събиране на данни (на база семестър и учебна година) и обработването им с цел усъвършенстване на програмата. Събраната информация може да се използва, за да се: *определи доколко студентите са постигнали съответните за този етап РО; посочат сферите, нуждаещи се от подобрения; демонстрира качеството на програмата пред работодатели, спонсори, потенциални студенти; подкрепят с факти постиженията на студентите.* Последното е особено важно при акредитацията и финансовата отчетност.

Няколко са основните фактори, които трябва да се имат предвид в този стадий, а именно: най-подходящо време за събиране на данни, цел на задачите за оценяване, целесъобразни начини за извличане и обработване на информацията.

Период за извършване на оценяването

Подходящо е информацията да се събира в началото, по време и в края на всеки курс/програма. Текущото оценяване е много подходящо. Чрез него се избягва стресът, свързан с допълнителни тестове, студентите са по-мотивирани да се представят добре, а оценките са автентични и обосновани. В случаите на ограничено време и ресурси, могат да се обработят само данните от последните курсове от програмата, тъй като те отразяват в най-голяма степен постигането на заложените резултати.

Цел на оценяването

Използването на разнообразни задачи за оценка цели да покаже цялостната картина на постиженията на студентите. Роля за това играят количеството и видът на събраните данни. Препоръчително е да се използва комбинация от директни и индиректни методи за оценяване. Директните методи дават доказателства за знанията на студентите, докато индиректните осигуряват информация, благодарение на която могат да се направят ценни заключения. Важно е събраните данни да са свързани с ценностите, залежали във всяка дисциплина, и да насърчават преподавателите към екипна работа за усъвършенстване на програмата.

Събиране на данни за оценка

Събирането и обработването на данни, касаещи всички РО наведнъж, е изключително трудоемък процес. Ефикасен подход е създаването на план и използването на текущите оценки от курсовете. Друг основен момент е предварително да се обмисли начинът, по който резултатите да бъдат представени и използвани. Това допринася за отсяване на подходящата информация.

Препоръчително е всяка година да се оценяват само няколко важни цели или резултата от обучението. Някои висши училища използват електронни системи за събиране и анализ на данни, докато други предпочитат услугите на институти за статистически изследвания и анализ. В допълнение към това, отговорите на студентите на някои основни въпроси, свързани с постигнатите от тях резултати, също осигурява ценна обратна връзка. Примерни въпроси могат да бъдат:

- До каква степен този курс допринася за постигане на съответните резултати

- Постигането на кои резултати отнема най-много/най-малко време
- Кои практики/методи/техники на преподавателите са най-полезни за обучението
- Коя част от организацията/обучението в курса е трудна

Анализиране на резултатите

На този етап диалогът с преподаватели и студенти е изключително важен. В случаите, когато студенти не покриват очакванията, свързани с конкретна задача, трябва да се открият факторите, допринесли за това. Запознаването на персонала с някои ключови елементи от анализа води до по-задълбочено обсъждане и фокусиране върху проблема.

Четвърти етап:

Коригиране

Повечето висши училища се затрудняват да използват събраната от оценяването информация за планиране и подобрения в програмата. Заключениеята, касаещи нивото на усвояване на материала от студентите, са добра отправна точка. При резултати, по-ниски от очакваните, трябва да се обмислят съществуващите възможности за корекции в рамките на отделните курсове и цялостната програма. След като се определят областите, нуждаещи се от подобрения, уместно е да се дадат отговори на въпроси като:

- Кои са най-важните констатации
- Кои области съдържат най-големите предизвикателства в образователния процес (следователно и най-големите възможности за подобрения)
- Какви действия са подходящи за всяко едно от тези предизвикателства. Кои от тях са най-ефективни и кои са уместни от гледна точка на средства и

изпълнение

- Кои промени могат да се осъществят веднага и кои трябва да се имат предвид в бъдеще
- От кого зависят промените и кой може да ги осъществи
- Какви са показателите за ефективност на внесените корекции

Важно е в дискусиите да бъдат въввлечени всички заинтересовани страни – преподаватели, студенти, потенциални работодатели, след което да се състави план за развитие с предвидено време за изпълнение и отговорни за всеки етап лица.

Методи за оценка на резултатите от обучението в програмата

Представените методи са категоризирани според типовете РО за измерването, на които са подходящи.

1. Критично мислене, способност за разрешаване на проблеми, правене на преценки, прозорливост

В повечето случаи критичното мислене включва една или няколко от следните когнитивни дейности: анализ, синтез, оценка, аргументиране, критика. Правенето на преценка и прозорливостта в дадена ситуация отиват отвъд критичното мислене. Правилната преценка се базира на ясно обоснован избор на една алтернатива пред друга. Прозорливостта изисква интерпретиране на комплексна информация и извличане от нея на непредвидими последици. Разрешаването на проблеми е свързано с уменията да се планира, да се разработват и прилагат стратегии.

Към тази група методи спадат: модифицирани есеистични въпроси; разрешаване на група проблеми; дебати, симулации на съдебни заседания, вербални полемики; анализи и др.

Модифицираните есеистични въпроси комбинират разрешаването на

казус и писането на есе. Студентите разполагат със структурирана серия от отворени въпроси, на които трябва да отговорят в есеистичен стил, за да разрешат даден казус. След като отговорят на първия въпрос, получават допълнителна информация, която да им послужи за отговор на втория въпрос и така до края, като сложността на въпросите нараства и за всеки следващ въпрос се изисква все по-дълбоко вникване, анализ и оценка.

☪ **Групите проблеми** представляват предварително определени проблеми, чието решаване изисква бързина. Подходящи са за почти всички дисциплини и са относително лесни за съставяне.

☪ **Дебатите, симулациите на съдебни заседания и вербалните полемики** помагат на студентите да приложат критичното мислене в реални ситуации. Оценяването на критичното мислене в тези случаи е свързано често с оценка на писмена домашна работа, като есе, реч, поема, писмо до редактор, рецензия на книга и др., която трябва да е аргументирана и убедителна.

☪ Способността за **анализ** може да бъде преценена, като на студентите им бъде дадена задача да създадат блок схеми, демонстриращи ключовите стъпки в даден процес.

2. Изследвания

Разпространени методи, разглеждани в тази група, са: анотирани библиографии; продължителни изследователски проекти; обучение, базирано на проучвания/изследвания.

☪ **Анотираните библиографии** са най-ефективни, когато посочват последователността, в която е уместно да бъдат четени статиите, придружена с кратка обосновка.

☪ **Продължителните изследова-**

телски проекти, обхващащи един или два семестъра, са най-подходящият инструмент за оценяване на изследователските умения на студентите. В зависимост от дисциплината такива проекти могат да изискват развиване и използване на хипотези, измерване и съпоставяне на различна продукция, класифициране на феномени чрез система от принципи или таксономия и др. Съобщаването на резултатите става под формата на доклади, тези, презентации, плакати, видеозаписи и др.

☪ Някои курсове са разработени на основата на **обучение, изградено върху различни изследвания** и оценявани на база финален проект. Проектите имат по-голям образователен потенциал, когато тяхното изпълнение изисква синтез, интерпретация, оценяване и приложение на наученото от студентите в цялата програма (не само в отделния курс).

3. Комуникация

В повечето програми е заложено развиване на умения за комуникация. Писменият изказ преобладава в тази категория, като най-често срещаните форми са: есета, доклади, кратки истории, поеми, онлайн журнали и др. **Есе-то** е предпочитана форма на писмена комуникация от студенти и преподаватели заради ясната си структура и разнообразието на форми (описателни, аргументативни, философски, визуални и др.) То е свързано с различни РО – аргументирано писмено изложение, умение за критично мислене, прилагане на идеи, теории и изследователски способности, което дава възможност за широко използване в множество дисциплини.

Освен способности за писмено изразяване много програми изискват от студентите и умения за визуална, словесна и мултимедийна комуникация.

Въпреки че **устните изпитвания** отдавна не са популярни, те са най-старата форма за измерване на знанията и дават възможност за оценяване на различни умения като адаптивност, будна мисъл, запазване на самообладание под напрежение. Това са важни житейски качества, които трудно могат да се преценят при невербална комуникация.

Съвременен и все по-предпочитан метод за оценка на РО е **презентацията**. Най-често става дума за мултимедийна презентация, която обикновено включва комбинация от словесни, визуални, мултимедийни и писмени компоненти и дава възможност за многопосочна оценка на комуникативните умения на студентите.

4. Креативност и цялостно проектиране

Изобретателността обичайно се асоциира с изкуството, но всъщност е релевантна към почти всички дисциплини и професии. От студентите се очаква да правят оригинални интерпретации на информацията, да представят иновативни аргументи и/или креативни подходи към разглежданите проблеми. При измерване на резултатите от обучението се взимат предвид много характеристики като индикатори за изобретателност – гъвкавост, оригиналност, способност за отчитане на едва доловими прилики и разлики между явленията и др. В повечето случаи креативността не се оценява самостоятелно, а индиректно, като компонент на поставена задача. Например създаването на диаграма от концепции или събития, проектирането на симулации и ролевите игри са изключително подходящи средства за това. Разбира се, съществуват и директни методи за оценка, като създаването на нов визуален модел, демонстриращ комп-

лексна теория или феномен. Този тип задачи окуражават студентите да пренесат знанията си в съвсем различна среда, което, от своя страна, им позволява да създадат нови концепции и да преработят идеи по свой иновативен начин.

5. Саморегулация и професионална компетентност

За създаването на компетентни бакалаври и магистри, готови да се реализират в реалния живот, има две категории резултати, които трябва да се имат предвид: умения за прилагане на наученото и саморегулиране.

☞ **Литературноинтерпретативното съчинение** се приема като основен метод за развиване на механизми за саморегулация и критично мислене. Темите са лесни за избиране и адаптиране, но преподавателите често бъркат оценяването на писмената работа с оценяване способността за разсъждение на студента.

☞ В професионалните програми златният стандарт за автентично оценяване на уменията, придобити в програмата, е **практиката**. Подходяща е за измерване на различни резултати в множество дисциплини и нива. По време на практиката студентите демонстрират своята компетентност в реална или симулирана среда и получават веднага обратна връзка за представянето си.

☞ **Микропрактики и симулации**, ориентирани към по-малки и прости задачи и проведени в близки до реалните условия, могат да заместят практиката в по-големи потоци студенти.

☞ Друг много успешен метод за оценка на РО в програмата или курса е **учебното портфолио**. В него студентите подреждат различни доказателства за постигнати от тях резултати,

които могат да им послужат най-вече при кандидатстване за работа.

Оценяването на резултатите от обучението на програмно ниво има важна роля за подобряването и обогатяването на програмите. Изборът на метод за

оценка зависи от резултата, който се цели да бъде измерен. Комбинацията от методи трябва да бъде съобразена със съдържанието на РО, задачите да са ясно дефинирани, разбираеми и съобразени с образователните цели на всеки курс.

Източници:

Learning Outcomes Assessment: A Practitioner's Handbook

http://www.heqco.ca/sitecollectiondocuments/heqco.loahandbook_eng_2015.pdf

Райна Стойкова

КАЧЕСТВОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В АВСТРИЯ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ИНДУСТРИЯТА

Секторите образование, иновации, наука и научни изследвания придобиват все по-нарастващо значение за австрийската икономика. Качеството на инженерните услуги, ангажираността и квалификацията на персонала в компаниите, високата образованост и подготовката на абсолвентите са важна основа, която благоприятства икономическия напредък на Австрия.

За развитието на индустрията е необходимо да съществува силен ангажимент към образованието и иновациите в национален и международен аспект. Политиките в областта на висшето образование трябва да се актуализират и да се работи за тяхното пълноценно отражение в сферата на индустрията и икономиката.

Качеството на висшето образование е от решаващо значение за ефективността на австрийската държава като международен център за иновации. Това изисква висшите училища да разполагат с опит и инфраструктура, за да гарантират надеждни стандарти за осигуряване на качеството в интерес на студентите и работодателите.

Ако необходимите процеси на реформи са твърде бавни и/или правните рамки са пречка за повече върхови постижения, трябва да бъдат намерени алтернативни пътища.

Приносът на индустрията към реформите във висшето образование

Специализираните висши училища

Австрийската асоциация на индустриалците е инициатор и стимулиращ фактор за създаването на специализираните висши училища в Австрия и с това тя допринася за изграждането на силна и тясна връзка между индустрията и висшето образование. Въпреки първоначалната съпротива от страна на научните среди и университетите, секторът на специализираните висши училища успешно се развива и разширява.

Доказателство за това са по-малкият процент отпадащи студенти, по-голямата практическа насоченост на обучението и бързата професионална реализация на завършилите. От страна на фирмите се наблюдава висока степен на удовлетвореност от випускниците на специализираните висши училища, по-висок капацитет за работа в екип, по-добра възможност за бързо усвояване на нови професионални умения, по-тясна взаимовръзка между теория и практика и необходимост от по-кратки периоди на професионално обучение.

Университетските реформи

Законодателната рамка в областта на висшето образование допринася за основната реорганизация на университетския сектор. Към Асоциацията на индустриалците се създава *работна група*, която поставя на преден план ефективността на висшите училища въз основа на нарастващите изисквания към абсолвентите. В целите на реформите попадат и повишаването на производителността, икономическата жизнеспособност, международната атрактивност и конкурентоспособността на университетите, както и свързаните с това изисквания за ефективен и независим мениджмънт, подобряване на качеството на обучението и научните изследвания и увеличаване шансовете на младите изследователи за реализация в сферата на науката.

Една от основните идеи на Асоциацията е австрийските университети да получават солидна подкрепа от широко информирани и ангажирани мениджъри с международен опит. В специално създадени за целта университетски съвети те трябва да споделят своя опит в областта на финансирането на обучението, определянето на приоритетите на университета на базата на наличния потенциал, както и при координацията на стратегиите за международно развитие на университетите. Работната група предлага екип от мениджъри да участва във външното стратегическо консултиране на университетите.

Качество на образованието от гледна точка на индустрията

Концепциите и разбирането на изискванията към качеството на висшето образование са разнообразни и могат да се различават от гледна точка на различните заинтересовани страни. По отношение на качеството бързото реа-

лизиране на пазара на труда е от основно значение. Осигуряването на солидна професионална подготовка и формирането на практически компетентности лежат в основата на оценяването на качеството на висшето образование. Решаващ фактор в това отношение е и създаването на тясна взаимовръзка между теоретични знания и специализирани умения у студентите. Други критерии са бързата интеграция на завършилите на пазара на труда, niskият процент на преждевременно напускащите студенти и др. Погледът на Асоциацията се насочва освен към изискванията на икономиката и предприемачеството, от гледна точка на една цялостна социална отговорност, така също и към други области, извън тези, свързани с бизнеса.

Качеството на икономическите специалности се определя и чрез оценка от международни икономически институции.

Асоциацията на индустриалците дълго време лансира идеята за създаване на единна национална система за външно осигуряване на качество, но при зачитане на институционалната автономия на висшите училища. Тя предлага да се интегрира опитът на служителите от индустрията в сектора на висшето образование. Крайната цел е да се постигне най-доброто качество както на ниво преподаване, така и по отношение на ефективността на австрийските предприятия. Приоритетна задача е също така да се повиши привлекателността на университетските центрове в международен план и да се стимулират по най-добрия начин върховете научни постижения и конкурентоспособността на образователните институции.

От гледна точка на промишлеността, институциите от сектора на висшето образование през последните години полагат значителни усилия да

разработват и въвеждат мерки за осигуряване на качеството. Издаването на „печати“ за качество, които се радват на все по-голяма популярност сред австрийските доставчици на образование, се възприемат много добре и от представителите на индустриалната сфера. Асоциацията на индустриалците оценява Закона за осигуряване на качество на висшето образование като важна правна основа за осигуряване на качество във всички сектори на висшето образование и приветства създаването на единна Агенция за осигуряване на качество и акредитация.

За целите на по-нататъшното развитие на системата за осигуряване на качество обаче са желателни следните изменения в Закона:

- С цел осигуряването на качество при подготовката на учители, в обсега на Закона за осигуряването на качество на висшето образование трябва да попаднат и педагогическите висши учили-

ща, тъй като те заедно с публичните университети, частните университети и специализираните висши училища също са част от австрийската система за висше образование;

- За да се гарантира заетостта на завършилите, в осигуряването на качеството на висшето образование е необходимо да се включват все повече представители на професионалната практика. Това е ключово условие за цялостното осигуряване на качеството на учебните програми в Европейското пространство за висше образование и за приемането на резултатите от обучението в икономиката.

От гледна точка на индустрията, основната цел по отношение на по-нататъшното развитие на осигуряване на качество на висшето образование трябва да бъде проектирането и бъдещото развитие на конкурентоспособен, световнопризнат и силен сектор на висшето образование в Австрия.

Източник:

Qualitätssicherung an Hochschulen. Anforderungen an die Qualitätssicherung und ihre Wirkungen
www.aq.ac.at/de/aktuelles/dokumente-aktuelles/Publikation_AQAustria_Jahrestagung.pdf

П. Главеев